№ 274 ԿԻՐԱԿԻ 8 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ

1913
ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԿԻՐԱԿԻ 8 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ № 274

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարեկանը [illegible] ր. 7 ամսվանը 6 րուբլի. [illegible]
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թղթակցում գրվում են խմբագրատուն.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул. № 5. Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են խոշորագիրը տողատեղին 10—20 կոպ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՄՇԱԿ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ
ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1914 Թ. ՀԱՄԱՐ
ՅՅ-ՐԴ ՏԱՐԻ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆՆ Է

12 և 11 ամիսը	10 ամիսը	9 ամիսը	8 ամիսը	7 և 6 ամիսը	5 ամիսը	4 ամիսը	3 ամիսը	2 ամիսը
10 րուբ.	9 րուբ.	8 րուբ.	7 րուբ.	6 րուբ.	5 րուբ.	4 րուբ.	3 րուբ.	3 րուբ.

Դեկտեմբերի 1-ից մինչև յունվարի 1-ը 85 կոպ.

Ամերիկայի բաժանորդները պիտի վճարեն տարեկան 6 դոլար. Օտար երկրի բաժանորդները՝ 32 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 րուբլի. Թիֆլիսի բաժանորդները՝ 120 գրուշ։

Յայտարարութիւնները ընդունվում են բոլոր լեզուներով։ [illegible] համար պիտի վճարել առաջին երեսի վրա տողատեղին (պետիտ) 20 կ., վերջին երեսի վրա 10 կ.։

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն եւ 40 կ. նամականիշ։

Հին բաժանորդները խնդրվում է կպցնել փոխադրական բլանկի վրա նախկին տպագրված հասցէն իր վրա ունեցած համարով։

ՊՐԵՄԻԱՆԵՐ

«Մշակի» ՏԱՐԵԿԱՆ այն բաժանորդները, որոնք 1914 թ. համար (սկսած յունվարի 1-ից 1914 թ.) ՄԻԱՆԳԱՄ կամ ՄԱՍ-ՄԱՍ վճարած կլինեն 10 րուբլի բաժանորդագինը, կը ստանան ՁՐԻԱԲԱՐ հետևեալ գրքերից ՄԷԿԸ.

1) Գր. Արծրունու աշխատութիւնները 1865—1871 թ.

[illegible] 408 էջից։

2) Վրթէս (Ա.-Բաշաբուրի) Մանրականները [illegible]

[illegible] 520+472 էջից։

Մինչև ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 25-ը բաժանորդագրվողները կը ստանան ԵՐԿՐՈՐԴ գիրքը, իսկ նրանից յետոյ բաժանորդագրվողները—ԱՌԱՋԻՆ գիրքը։

Արտասահմանեան բաժանորդները պէտք է ուղարկեն գրքերի նամականիշ [illegible]

Մեր հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ“. Արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal „MSCHAK“.

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Երկուշաբթի, դեկտեմբերի 9-ին
ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԸ
կը ներկայացնէ—Նեմիրովիչ-Դանչենկոյի

ԿԵԱՆՔԻ ԱՐԺԷՔԸ

Դրամա 4 արար. Թարգմ. Մուրադեանցի
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒՄ ԵՆ—տ. տ. Աբելեան, Արէեւեան-Դուրեան, [illegible], [illegible], [illegible], պ. պ. [illegible], Ջաքինեան, Ղևոնդեան, Մանուէլեան, Տէր-Առաքէլեան, Վահրամ Փափազեան, և ուրիշները։
Սկիզբը երեկոյեան ճիշդ ժամը 8-ին։
Ռեժիսոր՝ ՍԵՒՈՒՄԵԱՆ
Խորհրդի հերթապահ անդամներ՝ Ց. Չմշկեան, Գ. Երիցեան,
1141. 1—1

Կիրակի, դեկտեմբերի 22-ին
ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿ. ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ
տեղի է ունենալու
ԴԻՄԱԿԱՀԱՆԴԷՍ—Կապոյտ Դոմինօ
ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅՈՒՀԵԱՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿ. ՕԳՏԻՆ
տու. 1133. 1—1

„ՄԱՍԻՍ“ Ասեղնագործական Ընկ. Վարչութիւնը

համաձայն պայմանագրի 21-րդ կէտի՝ հրաւիրում է Ընկերութեան բաժնետէրերին տարեկան ընդհանուր ժողովի, որ տեղի կունենայ ԲԱԳՒՈՒՄ (Завокзальная часть, по Пороховой ул. № 24), կիրակի, դեկտեմբերի 22-ին 1913 թ., առաւօտեան ժամը 10-ին, քննելու և հաստատելու հետևեալ խնդիրները.

1) Ընկերութեան վարչութեան հաշիւը 1911 և 1912 թ. թ. գործունէութեան մասին։
2) Սևաքար գիւղում գտնվող Ընկերութեան պղնձահանքի շահագործման մասին։
3) Ընտրութիւն վարչութեան անդամների։
4) Հարցեր, որոնք կարող են ծագել նոյն այդ ժողովում՝ հաշւի քննութեան ժամանակ։
տու. 1134. 1—1

ԼՈՅՍ Է ՏԵՍԱԾ
„ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴ“
Ընկերաբանական ամսաթերթը
նուիրուած
Ողբացեալ մեծ հայրենասէր
ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ
ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ
(հանգուցեալի մեծադիր պատկերով միասին)
Արտատպուած է՝
Ողբացեալի վերջին յօդուածը «ՆՈՐ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐՈՒՄ» խորագրով։
Կը գրեն՝ Տիգրան Զէլէքեան, Օննիկ Ջիֆթէ-Սարաֆ, Միհրան Ցովհաննէսեան, Արշակ Ալպօյաճեան, Քէչեան, Արմենակ Հայկունի, Գավուքճեան և ուրիշներ։
Հասցէն՝—Boîte Postale Ottomane №167, Constantinople.
(օ.մ.) տու. 1044. 5—4

ԲԺԻՇԿ
Մ. Կ. ՄԱՐՈՒՔԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ
Սիֆիլիս, վեներական եւ կաշուի հիւանդութիւններ։
Սրսկումն «606»-ի և «914»-ի։
Ընդունելութիւն (առ. ժ. 1—2 (եր. ժ. 5—8
Ելիզաւետինսկայա փ. № 39. տ. Զալէթեանի։
(չ.ու.կ.) տու. 901. 100—15

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Ս. ԿԷՕՆՃԵԱՆ
Ընդունում է ատամի և բերանի հիւանդութիւն ունեցողներին. պլօմբ, արհեստական ատամներ, ատամի հեռացում, (առանց ցաւի)։
Ընդունելութիւն՝
Ամեն օր (Առաւօտեան ժ. 9—2-ը (Երեկոյեան ժ. 4—7-ը
Անկիւն Արտս-Արտադսկայա հրապարակի և Լերմօնտովսկայա փողոցի, № 1.
(և.հ.կ.) տու. 679. 74—36

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՒՆ

(ԶՈՒԲԱԼՕՎԻ ԱՆՈՒԱՆ)
ՀԱՅԿ. ԴՐԱՄ. ԽՄԲԱԿՑ.
մասնակց. դերասանների
Այսօր, կիրակի, դեկտեմբերի 8-ին
կը ներկայացնէ—ՄՕԼԻԵՐԻ

ԱԳԱՀԸ

Կոմեդիա 5 գործողութեամբ։
Մասնակցում են—Տ.տ. Աբովեան-Ցիցիանովա, Արուսեակ, Կարախանեան, Սօլովեան, պ. պ. Բէժանեան, Գալստեան, Երամեան, Լազարեան, Ծօնեան, Ցարութիւնեան II, Սերժ, Վրոյր, Օհանեան և ուրիշները։
Տեղերի գները 5-ից մինչև 50 կ.։
Սկիզբը երեկոյեան ժամը 8-ին։
Ռեժիսոր՝ Ա. ՎՐՈՅՐ
Վարչութեան հերթապահ անդամ՝
ՄԻՔ. ՍՏԱՄԲՕԼՑԵԱՆ
1145. 1—1

ՓՈՐՁԵՑԷՔ ԾԽԵԼ
ՆՈՐ
ՊԱՊԻՐՕՍՆԵՐ
ՉԱՅՆԿԱ
„ԿԸՆԿ. Ա“ ՕՏ ՄԷ
ԹԻՖԼԻՍ
20 հատը 6 կ., 10 հատը 3 կ.
(հ.կ.) տու. 1094. 10-4

Առաջնակարգ ցիրկ
ԵՂԲ.
ԵՍԻԿՕՎՍԿԻՆԵՐԻ

Այսօր, կիրակի, դեկտ. 8-ին, տեղի կունենայ 2 ներկայացում։ Ցերեկվայ ներկայացումը յատկապէս երեխաների համար՝ «Մանկական տօն» անունով։ Սկիզբը ցեր. ժամը 2-ին։ Գները՝ 5 կ.-ից սկսած։ Երեկոյեան բացի ներկայացումից, որին կը մասնակցեն խմբի բոլոր արտիստները, տեղի կունենայ նաև ըմբշամարտ՝ Վախտուրօվի և Սէպնիկի, Ելիզարօվի և Ջակսօնի, Պրուսսկի և Սօլովեէվի, Պարատեէի և Սէդօյի միջև։
տու. 1146. 1—1

ԿՆՍԲՈՒԺԱԿԱՆ ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ
ՄԱՍՆԱՒՈՐ
ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Ռտիշչեւսկայա 13, տէլէֆօն 4—21.
Ընդունելութիւն թէ կանացի և թէ ներքին, նոյնպէս և վիրաբուժութեան կարիք ունեցող մնայուն (стаціонаръ) հիւանդների (բացի վարակիչ և հոգեկան հիւանդութիւններից) վաղօրօք գրվելու պայմանով։
Ընդունելութիւն՝ կանացի հիւանդ. ամեն օր՝ ժ. 11—12 առ., մանկական հիւանդութիւն ունեցողներին երկուշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ օրերը՝ ցեր. ժամը 3—4-ը։

Հիւանդանոցի բժիշկները
Ա. Ա. Ցարութիւնեան
Ն. Ն. Վեսելօվզօրով
Վ. Ա. Զակրժեվսկի
Ի. Գ. Կալամկարեան
Ա. Ա. Նօվիցկիյ
Գ. Ն. Տէր-Ներսէսեան
Ն. Զ. Ումիկեան
Ա. Ր. Փիշէր
Ս. Պ. Շահպարոնեանց
(հ.կ.) տու. 868. 100—9

Կ. Հ. Բ. ԸՆԿ. ԴԱՀԼԻՃ
(Արսս-Արտադսկայա հրապ. № 7)
Չորեքշաբթի, դեկտ. 11-ին, եր. ժ. 7½-ին
կը կայանայ
Վանի Երամեան վարժարանի տեսուչ
ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ԵՐԱՄԵԱՆԻ
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ
Վանի վիլայէթի մասին
Տեղերի գներն են՝ 2 ր. սկսած մինչև 50 կ.։ Տոմսակները կարելի է ձեռք բերել երեկոյթի կարգադրիչ տ. Հեղինէ Առստամեանի մօտ (Լերմօնտովսկայա № 4), իսկ դասախօսութեան երեկոյին՝ Կ. Հ. Բ. Ընկ. դահլիճի մուտքին։
տու. 1143. 2—1

ՄԻ ՎՆԱՍԷՔ ԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՏԻՆ

III

Ցոյց տալով որ Դաշնակցութիւն կուսակցութիւնը իր սեպարատ, անջատողական բանակցութիւններով վնասում է ազգային մեծ դատի աջող և շուտափոյթ լուծման եւրոպական պետութիւնների ձեռքով, կամ, այլ խօսքերով, ուղղակի ընդ առաջ է գնում Թիւրքաց կառավարութեան փայփայած ծրագրին և 35 տարիներից ի վեր գործ դրած ջանքերին, որ է ջնջել Բեռլինի դաշնագրի 61-րդ յօդուածը և հայկական հարցը միջազգայինից դարձնել ներքին, տեղական, մենք խոստացանք ցոյց տալ, թէ ինչպէս պէտք հակազդել Դաշնակցութեան այդ վնասակար և ազգակործան ընթացքի դէմ։

Ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է, որ մեր բոլոր ասածները հիմնված են այն իրողութեան վրա, թէ Դաշնակցութիւնը, արդարև, ընդունել է Թիւրքաց կառավարութեան առաջարկը՝ մտնել իր հետ սեպարատ բանակցութիւնների մէջ հայկական րէֆօրմները տնային կերպով կարգադրելու, առանց եւրոպական միջամտութեան և կօնտրօլի, թէ Թիւրքաց կառավարութիւնը այդ դէպքում կամենում է ցոյց տալ Դաշնակցութիւնը իբրև ներկայացուցիչ հայ ժողովրդի և Դաշնակցութիւնն էլ մտել է այդ ինքնակոչ դերի մէջ։ Երանի թէ այդ իրողութիւնը, որ եւրոպական, ռուս մամուլը հաղորդեց և դարձրեց քննադատութեան առարկայ, ճիշդ չը լինէր։ Սակայն ի նկատի ունենալով, որ Դաշնակցութիւնը մինչև այսօր որևէ հերքումն չը տուեց թէ ուղղակի և թէ կողմնակի, պէտք է ընդունել, որ եւրոպական և ռուս մամուլի հաղորդած տեղը փաստը ճիշդ է։

Եւ որովհետև Դաշնակցութիւնը այդպիսի սիւրպրիզներ հայ ազգին՝ առաջին անգամ չէ անում, որովհետև մի չարաբաստիկ առաւօտ, արթնանալով, մենք կարող ենք իմանալ, որ Դաշնակցութիւնը յանուն Թիւրքահայ ժողովրդի յայտարարում է, թէ ինքը կարգադրել է րէֆօրմների խնդիրը Թիւրքաց կառավարութեան հետ, ուստի, որքան էլ այդպիսի յայտարարութիւնը համարվի ինքնակոչ, կեղծ, դաւադրական, որքան էլ, ինչպէս ճիշդ կերպով նկատեցին ռուս թերթերը, այդպիսի անջատողական համաձայնութիւնը բնաւ չէ կարող խախտել մեծ պետութիւնների կողմից իբրև conditio sine qua non դրված կօնտրօլի սկզբունքը, բայց դարձեալ նա կարող է վնասել ազգային մեծ դատին, յարուցանելով այդ դատը պաշտպանող մեծ պետութիւնների մէջ այն միտքը, թէ կայ հայերի մէջ մի մասն, թէկուզ աննշան, որ չէ ցանկանում մեծ պետութիւնների միջամտութիւնը, հետեւաբար պէտք է թողնել, որ հայերն իրանք տնային կերպով կարգադրեն Թիւրքերի հետ իրանց դատը։ Իսկ այն օրը, երբ հայկական հարցը ջնջվի միջազգային հարց լինելուց և դառնայ Թիւրքական ներքին հարց, այդ օրը դրվելու է Թիւրքահայ ժողովրդի վերջնական ջնջման հիմքը։

Ուստի և անհրաժեշտ է այժմ իսկ անդամալուծել այդ սեպարատ համաձայնութիւնների և ջանքերի ոյժը և էութիւնը։

Դրա համար անհրաժեշտ է, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որ այժմ նկատվում է թէ Ռուսաստանի, թէ միւս մեծ պետութիւնների և թէ ամբողջ հայ ազգի կողմից՝ իբրև միակ լիազօրը՝ հայկական հարցի համար յանուն հայ ազգի բանակցութիւններ վարելու, իր կարգած պատգամաւորութեան միջոցով յայտնէ մեծ պետութիւնների կառավարութիւններին, թէ «Դաշնակցութիւն» կոչված կուսակցութիւնը, իբրև մի մասնաւոր քաղաքական կուսակցութիւն, հայ ժողովրդի ներկայացուցիչը լինելու, նրա անունից խօսելու և բանակցելու ոչ մի հանգամանք և լիազօրութիւն ու իրաւունք չունի, և եթէ նա այդպիսի դեր է խաղում, հանդիսանում է ինքնակոչ։

Նոյնպէս և Կ. Պոլսի հայոց պատրիարքը ի պաշտօնէ պէտք է յայտարարէ Թիւրքաց կառավարութեանը և բողոքէ, որ սա թոյլ է տալիս իրան նկատել Դաշնակցութիւնը իբրև հայ ժողովրդի ներկայացուցիչ, մինչ Թիւրքահայ ժողովուրդն ունի իր օրինաւոր ներկայացուցիչը՝ յանձին պատրիարքի և ազգային ժողովի։

Նոյնպէս և հայ ազգի բոլոր հատուածները Եւրոպայում, Եգիպտոսում, Ամերիկայում, Հնդկաստանում, Պարսկաստանում, Ռուսաստանում պէտք է բողոքի ձայներ բարձրացնեն Դաշնակցութեան այդ ազգավնաս և դաւադրական ընթացքի դէմ, բողոքի րէզօլիւցիաներ կազմեն և յայտնեն եւրոպական պետութիւններին ուղղակի կամ ազգային կաթողիկոսական պատգամաւորութեան միջոցով։ Նոյնը պէտք է անի և շիտակ, մաքուր, հայ ժողովրդի շահերի և իրաւունքների համար տքնող, սրտացաւ հայ մամուլը (մեր խօսքը կուսակցական օրգանների մասին չէ, որոնք, հարկաւ, ինչպէս և տեսնում ենք, զաքարէական պապանձումն են պահում)։

Ի վերջոյ երկու խօսք մեր այն հակառակորդներին, որոնք ամեն անգամ, երբ խօսք է լինում Դաշնակցութեան այս կամ այն վարմունքի, գործողութեան մասին, իսկոյն նրա ինքնակոչ պաշտպանի դերն են ստանձնում, անուանում մեր վերաբերմունքը դաւադրութիւն, ձգտումն թունաւորելու ազգի կեանքը և այլն։ Բայց չէ որ այս անգամ մէջտեղ են փաստեր, սոսկալի, ահեղի, անխարդախ փաստեր, հաղորդված այնպիսի ճշմարտասէր լրագրի կողմից, ինչպիսին «Рус. Вѣд.» թերթն է։

Այդ ցայտուն փաստերի առաջ սովորական անմիտ բացագանչութիւնները «Մշակի» հասցէին միանգամայն անզօր են և աւելի ծանրացնում են ամբաստանեալի յանցանքը։

Հ. Առաքելեան

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԹԻՒՐՔԱՀԱՅՈՑ ՏԱԳՆԱՊԸ

—

Եթէ ընդունենք, որ քաղաքականութեան դոնփակ նիստերից մեզ հասած տեղեկութիւնները ստոյգ են, պէտք է ասենք, որ հայկական վեց նահանգների բարենորոգման ծրագիրը հասցված է իր վերջին ծայր նուազեցման, որից այն կողմը այլ ևս ոչ մի քայլ անել չէ կարելի։ Ծրագրի այն դրութեան մէջ, որ նա կայ այսօր, իբրև վեց մեծ պետութեանց երկու ներկայացուցիչների՝ Ռուսաստանի և Գերմանիայի համաձայնութեան առարկայ, հազիւ աղօտ կերպով նշմարվում է կօնտրօլի գոյութիւնը, այն էլ բաւական երերուն կերպով և շատ դէպքերում ենթակայ տարբեր բացատրութեանց։ Դա երևան կը գայ անմիջապէս, երբ, Աստուծոյ ողորմութեամբ, ներս մուծվեն բարենորոգումները երկրի մէջ։

Բայց դու արի տես, որ Թիւրք կառավարութիւնը այդ նուազագոյնն էլ չէ ուզում ընդունել, կօնտրօլ խօսքը իր բոլոր բովանդակութեամբ լսել անգամ չէ ուզում։ Թիւրքը հայի պէս չէ, որ մէկը ձախ քաշի, միւսը՝ աջ. կառավարութեան ամեն մի խօսքը իսկոյն արձագանք է գտնում Թիւրքիայի բոլոր անկիւններում և բոլոր խաւերում։ Ահա ձեզ պետական անձինք, ահա ձեզ մանր-մունր երեխայք փողոցներում, որ քսհանայի օձիքն են բռնում ու հայհոյում, կամ եկեղեցու դռների վրա զանազան նշաններ անում. ահա ձեզ խմբագիրներ,

[illegible] (assimiler) [illegible]

[illegible]

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ

Կ. Պոլիս.—[illegible]

(Հ. Գ.)

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՀՐԱՄԱՆ

Կառավարիչ սենատին

(Պաշտօնական)

Հիմնական Պետական Օրէնքների 99 րդ յօդուածի հիման վրա հրամայում ենք. Պետական Դումայի զբաղմունքները դադարեցնել այս դեկտ. 7-ին, նշանակելով նրանց վերսկսման ժամանակը 1914 թ. յունվարի 14-ը։ Կառավարիչ սենատը չի յապաղի սրա առիթով պատշաճ կարգադրութիւնը անելու։

Իսկականի վրա Նորին Կայսերական Մեծութեան սեփական ձեռքով ստորագրված է՝

ՆԻԿՈԼԱՅ

Լիվադիա, 30 նոյեմբ. 1913 թ.

Ձգրեց՝ մինիստրների խորհրդի նախագահ ստատս-սեկրէտար Կոկօվցեվ։

ԹԱԳԱՒՈՐ ԿԱՅՍՐԻ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԻՒՆԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

6 դեկտեմբերի

Պետերբուրգ.— Թագաւոր Կայսրի անուանակոչութեան մեծաշուք օրը մայրաքաղաքը զարդարված էր դրօշակներով։ Կառավարութեան բոլոր հաստատութիւններում, Պետ. Դումայում, զօրամասերում, կրթական հիմնարկութիւններում, եկեղեցիներում մատուցվեց հանդիսաւոր պատարագ։ Առանձին հանդիսաւորութեամբ պատարագ եղաւ Կազանի տաճարում, ուր պատարագիչն էր Պետերբուրգի և Լադօժկի միտրօպօլիտ Վլադիմիրը։ Երեկոյեան մայրաքաղաքը հրավառված էր։

Պետութեան զանազան քաղաքներից ստացվել են հեռագիրներ կատարված հանդիսաւոր մաղթանքների և զօրահանդէսների մասին։

Թէհրան.—Թագաւոր Կայսրի անուանակոչութեան օրը ռուսաց միսսիա այցելեց ամբողջ դիւանագիտական մարմինը և մինչև օրս չը տեսնված պարսիկ պաշտօնեաների թիւ։ Միսսիային մերձակայ փողոցները լի էին ժողովրդով և կառքերով, այնպէս որ շատերը ստիպված էին բաւականանալ գրաւոր շնորհաւորանք ուղարկելով՝ չը կարողանալով մտնել միսսիայի շինութիւնը։ Ռուսների այսօրինակ արտասովոր աջողութիւնը Պարսկաստանում շատ մեկնութիւնների առիթ է տալիս։

Վիէննա.—Թագաւոր Կայսրի անուանակոչութեան օրվայ առիթով Շէնբրունի պալատում կայացաւ ճաշ կայսրի ներկայութեամբ։ Կայսրը բաժակ առաջարկեց Թագաւոր Կայսրի առողջութեան համար։

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

6 դեկտեմբերի

Կ. Պոլիս.—Ֆինանսների մինիստրը մեկնում է Պարիզ և Բեռլին ֆինանսական հարցերը պարզելու համար։

Ունեմ պատերազմական գրութիւն է. Ոստիկանութիւնը իրազեկ էր եղել, որ Յունաստանում գերութեան մէջ գտնվող օֆիցէրների թւում կան ներկայ կառավարութեանը հակառակորդներ, որոնք մտադիր են առաջ բերել պետական յեղաշրջում։ Դաւադիրներից մինը ցոյց տուեց պլանը, յայտնելով ոստիկանութեան, որ վեց հոգի ժողովվել են Ստամբուլում սպանելով զինուորական նահանգապետ Ջէմալ-բէյի անցնելուն։ Տեղը վաղօրօք շրջապատվեց ժանդարմներով, բաց թողնվեց դատարկ աւտոմօբիլ. դէպի այն յարձակվեցին դաւադիրները, որոնք և կալանաւորվեցին։ Լուրերի համաձայն, ձերբակալվածները միևնոյն գիշեր մեռել են։

Միջոցների բացակայութիւնը կառավարութեան դրութիւնը դարձնում է չափազանց ծանր։ Ֆրանսիայում կնքված փոխառութիւնը միայն հնարաւորութիւն տուեց վճարել ռոճիկները։

Պետերբուրգ.—Պետերբուրգի թիւրքաց դեսպան Թուրխան-փաշան մեկնեց Լիվադիա հրաժեշտի առիթով ներկայանալու համար Թագաւոր Կայսրին։

Բեռլին.—Վաղը մեկնում են ֆրանսիացի և թիւրք պատգամաւորները, որոնք եկած էին փոքր-ասիական երկաթուղիների հարցերը Բաղդադի երկաթուղու խնդրի հետ միասին կանոնաւորելու համար։ Գործակալութիւնը թղթակցի ունեցած տեղեկութիւնների համաձայն, բանակցութիւնների ընթացքում դժուարութիւններ են ծագել։ Բանակցութիւնները վերսկսվելու են 1914 թ. սկզբին։

Բեռլին.—Պատասխան-ուղերձի բնագիրը լրացրեց սօցիալիստների առաջարկութեամբ, որ յիշատակվի գործադրկութեան և նրա դէմ միջոցներ ձեռք առնելու անհրաժեշտութեան մասին։ Պալատը ընդունեց գահական ճառին պատասխան-ուղերձը վերջին խմբագրութեամբ։

Բուխարեստ.—Սենատ։ Մայորեսկուն մատնանշում է, որ կառավարութիւնը, հոգալով ազգի նպատակների մասին, ձեռք բերեց զօրքի կարիքների համար 270 միլիոն։ Ընդհատելով մինիստր-նախագահին, սենատոր Բրատիանուն ասում է. «Միլիոններ ձեռք բերել և հագուստ մատակարարել զօրքին՝ երկու տարբեր բաներ են»։ Մայիորեսկուն շարունակում է. «Մեզ յայտնի էր սերբ-բօլգարական համաձայնութեան մասին, բայց մեր քաղաքականութիւնը սպասողական էր, և մենք կարող էինք հանդէս գալ Բալկաններում ղեկավարի և խաղաղութիւն սահմանողի դերում։ Մեր գործողութիւնները յանգեցին Բուխարեստի հաշտութեանը։ Տարածութեամբ փոքր մեր երկիրը աւելի արաւ, քան կարող էր անել մի մեծ երկիր»։

Հռոմ.—Ստեֆանին հաղորդում է. «Էխօ-դէ-Պարիի» տեղեկութիւնը, թէ իբր Տիտտօնին յայտնել է ֆրանսիական կառավարութեանը, որ Իտալիան համաձայն է Ռիօսը և Միտիլէնան Յունաստանին միացնելուն, սխալ է. Իտալիան տակաւին իր կարծիքը չէ յայտնել անգլիական առաջարկութեան առիթով։

Լօնդօն.—Սուֆրաժիստուհիները փորձեցին յօդս պայթեցնել Գոլլօվէյի բանտը ուր սովորաբար նստած են կալանաւորված սուֆրաժիստուհիները։ Պայթումները ուժեղ էին. լուրջ վնասներ չեղան։

Թագաւորն անձամբ կը բանայ պարլամենտի նստաշրջանը փետրվ. 10-ին (ն. տ.)։

Ստրասբուրգ.—Ցաբէրնում տեղի ունեցած դէպքերի հերոս լէյտենանտ Ֆօրստներին զինուորական դատարանը դատապարտեց՝ բանուորների հետ ընդհարվելիս հակա-օրինական կերպով զէնք գործադրելուն համար՝ 43 օրով բանտի։

Վիէննա.—Աւստրո-ունգարական և ֆրանսիական դրամատէրերը արձանագրութիւն ստորագրեցին արևելեան երկաթուղիների վերաբերութեամբ առաջիկայ համաձայնութիւնների հիմունքների մասին։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊՍԱԿԻ ՓՈԽԱՐԷՆ

Ալ. Քալանթարի անուան հիմնվելիք ֆօնդին Սարատովից՝ Ա. Հախվերդեանից ստացանք 5 րուբլի։

Ստացանք Վարշավայից, բժ. Հայրապետեանի միջոցով, հանգանակված մի քանի անձերի շրջանում, Ալ. Քալանթարի դագաղի վրա պսակ դնելու փոխարէն՝ 15 րուբլի։ Ցիշեալ գումարի գործադրութիւնը նուիրատուները թողնում են խմբագրութեան տրամադրութեան ներքոյ։

«Մշակի» № 269-ում յայտնել էինք, թէ ստացել ենք Սպահանից, Ա. Աթայեանի միջոցով, 69 ր., յօգուտ Ալ. Քալանթարի անուան հիմնվելիք գիւղատնտեսական ֆօնդի։

Այդ գումարը հանգանակված է հետևեալ անձանց շրջանում։

Մայիլ Ս. Եսայեան 100 ղան, Եղնիկ վ. Երկարակեցեան,, Արշակ Աթայեան, Ն. Արզումանեան, Բ. Բարսեղեան 50-ական ղան, Г. И. Біаевъ (վրացի) 30 ղր., Շ. Շահնազարեան 20 ղր., Խ. Ցովսէփեան, Տ. Թ. Արզարեան, Ն. Տ.-Գ. Տ.-Ցարութիւնեան, Մ. Ց. Միքայէլեան, Կ. Բարսեղեան 10 ղան։ Ընդամէնը 400 ղան։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՖՕՆԴԻ ՕԳՏԻՆ

Ստացանք Վարշավայից, բժ. Գ. Հայրապետեանի միջոցով, հանգանակված տեղի հայ գաղութի շրջանում—120 րուբլի։ Նախորդ ստացվածների հետ միասին (տես «Մշակ» № 272) ունենք ստացած ընդամէնը 433 րուբլի։

Վերոյիշեալ 120 ր. նուիրատուներն են.

Ռոստոմեան 15 ր., Եարղուլեան 25 ր., Ցովհաննիսեան 15 ր., Քարեխեան 20 ր., Մուշէն 10 ր., Մուրադեան 10 ր., Փիրադեան 10 ր., տիկ. Ղալամքարեան 5 ր., բժ. Հայրապետեան 10 ր.։ Ընդամէնը 120 րուբլի։

«Մշակի» № 272-ում յայտնել էինք, թէ Սալզվարից մեզ ուղարկված է 181 ր. յօգուտ դպրոցական ֆօնդի։

Այդ գումարը հանգանակված է Սալզվարի հայ գաղութի շրջանում հետևեալ անձերից.

Ռ՞ն 200 ղան։ Հախնազարեան-Աբեանց-Ներսիսեան և ընկ., եղբ. Թումանեան, Գ. Մեհրաբեան, Ա. Եղիազարեան և Գանցե (գերմանացի) 150-ական ղր.։ Ե. Ցարութիւնեան, Թ. Նասիբեան և Հ. Ս. 100-ական ղր., տ. Վ. Բեջանեան 80 ղր., Բ. Ցովհաննիսեան 60 ղր., Ա. Զօրեան 55 ղր., տ. տ. Լ. Մեհրաբեան և Ն. Նասիբեան 50-ական ղր., Ա. Բէջանեան, Ա. Գրիգորեան, Ս. Սուքիասեան, Ա. Ղարիբջանեան, Մ. Գրիգորեան և Գ. Ատովմեան 50-ական ղր., տ. Սօնա Մեհրաբեան և Մ. Մկրտումեան 30-ական ղր., Մ. Մկրտչեան 25 ղր., Գ. Անանեան, Ա. Խանզուլեան, Վ. Տէր-Ցովհաննիսեան և Ց. Եզանեան 20-ական ղր., Մ. Մեհրաբեան և ռմն 10-ական ղր. և Ս. Ցարութիւնեան 15 ղր.։ Գումարն է՝ 2045 ղան, որը վերածելով ռուսական դրամի՝ 362 րուբլուց Սալզվարի ռուսաց բանկի միջոցով փոխադրվել է մեր խմբագրութեանը 181 ր. դպրոցական և 181 ր. «Հօրիզոնին»՝ գրական ֆօնդերի օգտին։

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ՄԱՍԻՆ

I

Այս անգամ հայ թատրոնի մասին խօսելու առիթ է տալիս ինձ Թիֆլիսի հայ դերասանական խմբի բեժիսօր պ. Սևումեանի «Զեկուցումը», որի տպագրված օրինակը ձեռքիս տակն է։

Այդ զեկուցումը, որ հեղինակը կարդաց Հայ Դրամատիկական Ընկերութեան այս տարվայ յունիսի ընդհանուր ժողովում, թատրոնի մասին շատ բարեկամաբար խորհող մի մարդու գործ է։ Ճշմարիտ է, նրա մէջ արտայայտված մտքերի և քննադատութեան մի մասը վաղուց է ընդհանուր տեղեր դարձել մամուլի մէջ, բայց կան նաև մի քանի՝ լրջութիւնից ոչ զուրկ՝ խորհրդածութիւններ, որոնց անուշադիր թողնել չի կարելի։ Կան նոյնիսկ նոր առաջարկութիւններ, որոնց մասին մտածելը ժամանակի պահանջ է։

Հետևաբար, թող ներվի ինձ, առիթ բռնելով պ. Սևումեանի գրքոյկը, մի անգամ ևս արտայայտվել հայ թատրոնի ցաւերի մասին առհասարակ։ Դա իմ սրտին ամենամօտիկ խնդիրն է։

Իր զեկուցման սկզբում պ. Սևումեանը խօսում է Կովկասի հայ բեմական գործիչների համագումար հրաւիրելու անհրաժեշտութեան մասին։ Այս առիթով նա առաջարկում է 23 կարևոր խնդիրներ, որոնցով զբաղվելը անհրաժեշտ է համարում, և ինձ թւում է, որ, արդարև, անհրաժեշտ է։

Որքան յիշում եմ, Դրամատիկական Ընկերութեան վերջին տարիների ընդհանուր ժողովներից մէկում, երբ հարց եղաւ այդպիսի մի համագումարի մասին, ես բացասաբար վերաբերվեցի նրան։ Ոչ այն պատճառով, որ կարևոր չէի համարում համագումարը, այլ որովհետև շատ յոռետես էի նրա կազմի հեղինակաւորութեան վերաբերմամբ։ Նոյնչափ յոռետես եմ և այսօր։

Մի այդպիսի համագումար իմաստ կարող է ունենալ այն ազգերի մէջ, որոնք ունեն թատրոնական գործիչների բաւարար բազմութիւն և բազմաթիւ տարբեր գործող մարմիններ։

Իսկ ինչ ունենք մենք։ Չեմ ասում գաւառներում, այլ նոյն իսկ մեր երկու, այսպէս կոչված, «մտաւոր կենտրոններում»՝ Թիֆլիսում և Բագւում։

Մի քանի տասնեակ դերասաններ և մի այդչափ էլ ամատեօրներ—ահա բոլորը։

Ճշմարիտ է, այս ու այն գաւառական քաղաքներում կան տեղական ուսուցիչներից կամ երիտասարդներից բաղկացած խմբեր, որոնք մերթ ընդ մերթ ներկայացումներ են տալիս գաւառական «բեմերի» վրա, բայց կարող են արդեօք դրանք մի թատրոնական համագումարի կազմի համար քիչ թէ շատ լուրջ նիւթ ծառայել։

Աւելի քան կասկածում եմ։

Համագումար ասված բանը համարուեստագէտների ժողով է նշանակում։ Երբ ասում են, դիցուք, քաղաքային գործիչների համագումար, միշտ աչքի առջև ունեն քաղաքային գործերով զբաղվողների—քաղաքագլուխների և իրաւասուների—ժողով։ Երբ ասում են ուսուցիչների համագումար, գիտենք, որ այնտեղ պիտի գումարվեն մանկավարժութեամբ պարապողները կամ նրա մասին հասկացողութիւն ունեցողները։ Նոյնն են և միւս համագումարները՝ բժիշկների, գիւղատնտեսների և այլն։

Մենք թատրոնի համար գործողներ չունենք, բացի դերասաններից, ոչ միայն գաւառներում, այլ և Թիֆլիսում։ Հրաւիրել գաւառական պատահական թատերասէրներին, ծախսեր անելով, «Կովկասիհայ բեմական գործիչների համագումար» անուան տակ, չը գիտեմ կարող է արդեօք որևէ արդիւնք առաջանալ դրանից հայ թատրոնի համար։

Ես անկեղծ գովում եմ պ. Սևումեանի ճիգերը օտարներից վերցնել գեղեցիկ օրինակներ և պատուաստել մեր թատրոնին։ Այդ տեսակ ճիգերի մէջ է մեր թատրոնի առաջադիմութեան գրաւականը։ Բայց նա չափազանց է յափշտակվում ռուս թատրոնով, այլապէս չեմ կարծում, որ նա գործ ածէր այսպիսի մի դարձուածք.

«Համաշխարհային թատրոնական պատմութեան մէջ նշանաւոր դեր խաղացողը, ահագին յեղաշրջում առաջ բերողը եղել է ռուսական թատրոնը...»։

Մի այսպիսի շատ պատասխանատու դար-

ձուածք գործ ածելուց առաջ պ. Սեւումեանը պէտք է տեսնէր և՛ եւրոպական թատրոններ կամ լաւ յիշէր նրանց պատմութիւնը։ Այն ինչ՝ նա տեսել է միայն ռուսականը։ Իսկ այդ դեռ քիչ է։

Բայց անցնենք համագումարին։ Նոյն իսկ ռուս թատրօնը, որով այդքան անհաշիւ տարված է մեր սիրելի ռեժիսօրը, նոյն իսկ արդարև այդ՝ մեզ համար օրինակելի թատրօնը, որ ունի պատմական անցեալ և փառահեղ ներկայ, ունի հարիւրաւոր բեմեր, դրամատիկական ընկերութիւններ, ունի մի հզօր պետութեան հովանաւորութիւնը, ունի բազմաթիւ անտրպրենեօրներ, դերասանների, հեղինակների, ռեժիսօրների, մեկենասների անհագին լէգիօն, կրկնում եմ, նոյն իսկ այդ թատրօնը միայն վերջին տարիներն է սկսել համագումարներ կազմել։

Շատ ուրիշ բաներում կարելի է ռուս թատրօնին հետևել, բայց այդ բանում հետևել՝ կը նշանակէ չափազանց շտապել։

Մենք համագումարի կազմի համար պերսոնաժ չունենք։

Ես չեմ հերքում, որ գաւառներում կարող են լինել առանձին անհատներ, որոնք գուցէ թատրօնի մասին աւելի ճիշդ հասկացողութիւն ունեն, քան մենք «կենտրօնականներս»։ Բայց քանի հոգի են դրանք, նուիրվա՞ծ են արդեօք թատրօնական գործին, ունե՞ն վերջապէս միջոց՝ ենթադրեալ համագումարի որոշումները գործադրելու այն գաւառներում, ուր նրանք ապրում են։

Կասկածում եմ։ Եւ ամենից աւելի ուրախացողն ես կը լինեմ, եթէ մի օր հաստատուի գործով, թէ սխալված եմ։

Ինձ համար աւելի հասկանալի է պ. Սեւումեանի արդարացի գանգատը, թէ հայ թատրօնի գործը մինչև այժմ տարվել է շատ անփոյթ, առանց որևէ սիստեմի կամ կանօնի։ Այո, ճիշդ է միանգամայն, որ թատրօնի վարիչները ունեցել են բարի ցանկութիւն նրան հետաքրքրական դարձնելու և չեն կարողացել։

Բայց այն թերութիւնները, որ նա նկարագրում է իր գրքոյկում, կան և այսօր... պլիւս նոր և աւելի լուրջ սխալներ...

Այդ սխալների մասին ես կը խօսեմ հետևեալ անգամ։

Շիրվանզադէ

Հ. ԵՐԱՄԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Չորեքշաբթի, դեկտ. 11-ին, երեկոյեան ժամը 7½-ին, Կ. Հ. Բ. Ընկ. դահլիճում Վանի «Երամեան» վարժարանի հիմնադիր-տնօրէն և հայ մանկավարժ Հ. Երամեանը մի դասախօսութիւն է կարդալու Թիւրքահայաստանի և, գլխաւորապէս, Վանի վիլայէթի մասին։

Հ. Երամեանի հետ Թիֆլիսի հայ հասարակութեանն առաջին անգամ ծանօթացրեց այս տարվայ սկզբին ռուս թղթակից Օլգենինը իր յայտնի դասախօսութեամբ, որով նաև յորդոր կարդաց հայ հասարակութեանը՝ աջակցել նիւթապէս հայ ազգային կրթութեան մի այնպիսի օգտակար օջախի պահպանութեան, ոյպիսին հանդիսանում է Երամեան դպրոցը Վասպուրականի հայ մատաղ սերնդի կրթութեան համար։

Այդ հանգամանքից անկախ, մենք շատ քիչ անգամ ենք առիթ ունեցել և ունենում լսելու իրանց թիւրքահայ գործիչների բերանից իրանց հայրենիքի նկարագրութիւնը։

Հ. Երամեանի դասախօսութեան ծրագիրը, որ տպված է ստորև, բազմակողմանի է և հետաքրքրական, որովհետև շօշափում է թիւրքահայ ժողովրդի կեանքի շատ կողմերը, որոնք դեռ մութն են մնացել մեզ համար։ Ուստի մենք յոյս ենք տածում, որ քաղաքիս հայ հասարակութիւնը և երկու սեռի ինտելիգենցիան դասախօսութեան օրը կը լցնէ դահլիճը իր ներկայութեամբ և հնարաւորութիւն կը տայ երեկոյթի կարգադրիչ տիկիններին (տ. տ. Ս. Օզանէզեան, Հ. Առստամեան) և պարոններին (բժշկապ. Բ. Նաւասարդեան և բժշկ. Ա. Շխեանց) իրագործել այն նպատակը, որի համար կազմակերպված է այդ դասախօսութիւնը։

Հ. Ս.

Ծրագիր

Դասախօսութիւն Հ. Երամեանի

ա) Ազգաբնակութեան հայ, թիւրք, քիւրդ, նեստորական և այլն տարրերը, իրանց թիւը, պարապմունքը, կենցաղը, փոխ-յարաբերութիւնները և հողային հարցը։

բ) Տնտեսական պայմանները, երկրագործութիւն և երկրագործական բանքա, անտառներ և հանքեր, անասնաբուծութիւն, տեղական արհեստները, հաղորդակցութեան միջոցները, վաճառականութիւն, ներածութիւն և արտածութիւն, առևտրական յարաբերութիւններ Կովկասի և Ատրպատականի հետ, յարաբերութիւններ ներքին նահանգաց, Կ. Պօլսի և Եւրոպայի հետ։

գ) Միջազգային հաստատութիւնները. 1) օսմանեան կայսերական բանքայի մասնաճիւղ, 2) ծխախոտի ռէժի, 3) վեց անուղղակի տուրք կամ օսմանեան հանրային պարտուց վարչութիւն, 4) առողջապահական վարչութիւն (քարանթինա)։

դ) Թղթատարութիւն, պօստային յարաբերութիւնները ներքին մասերի, Կ. Պօլսի և արտասահմանի հետ. հեռագիր, հեռաձայն։

ե) Հիւպատոսութիւններ, կաթօլիկ և բողոքական միսիօնարութիւններ։

զ) Նահանգի պետական եկամուտքը և տուրքերը, պաշտօնէութիւնը, 11-րդ զօրաբանակը, ոստիկանութիւնը, դատարանները, աղքատութիւնը, նահանգական վարչութեան բաժանումները, կուսակալի դիրքը։

է) Պետական դպրոցներ, հայ վարժարաններ, միսիօնարական վարժարաններ և այլ հաստատութիւններ։

ը) Հայոց ազգային եկեղ. վարչութիւնը և վանքերը, հայոց կուլտուրան և դերը նահանգի մէջ, Երամեան վարժարանը և ռուսերէնի ուսուցումը։

թ) Հնութիւնները, Վանի բեւեռագիրները, ժողովրդական բարբառները։

ժ) Հայաստանի բարենորոգմանց խնդիրը և ռուսաց նախաձեռնութիւնը. հայկական վեց նահանգների ներկան և ապագան։

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՌԵՖՈՐՄԸ ԵՒ ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՆ

Մարտ ամսին զինուորական մինիստրութիւնը բարձրագոյն վարչական կարգով հրատարակեց զինուորական բժշկական ակադեմիայի համար նոր կանօնադրութիւն, որով նա վերածվեց զինուորական դպրոցի, վերջինիս յատուկ պահանջներով և կարգ ու կանօնով։ Սակայն այս ռեֆօրմը հասարակութեան ճնշող մեծամասնութեան կողմից ընդունվեց վերին աստիճանի անբարեացակամ, որովհետև նրա մէջ նա տեսնում էր նախ՝ ժողովրդական ներկայացուցչութեան իրաւունքների խախտումը, քանի որ օրէնքը անց էր կացված ոչ օրէնսդրական ճանապարհով, երկրորդ՝ այն պատճառով, որ ամբողջ Եւրոպայի գիտնական աշխարհը ընդգծում էր, որ այդ ռեֆօրմից յետոյ ակադեմիան չի ունենայ այլ ևս փայլուն գործունէութիւն գիտութեան զարգացման մէջ, որովհետև վերջինս իր համար պահանջում է նախ ազատութիւն։

Ինչպէս յայտնի է, սկսվեցին ուսանողական ցոյցեր, տեղի ունեցան բազմաթիւ ընդհարումներ ուսանողների և զինուորականների միջև, առաջինների կողմից նոր օրէնքի պահանջները չը կատարվելու պատճառով։

Պետական Դումայի ֆրակցիաները, բացի նացիօնալիստներից և աջակողմեաններից, մայիսին հարցապնդում զինուորական մինիստրին, որի մէջ նրանք գտնում էին նոր կանօնադրութեան հրատարակութիւնը ապօրինի. ինտերպելեանտների կարծիքով՝ զինւ. մինիստրութիւնը չէր կարող՝ հիմնվելով պետական հիմնական օրէնքների 96-րդ յօդուածի վրա՝ անց կացնել այդ կանօնադրութիւնը, որովհետև այդ յօդուածը թոյլ է տալիս միայն շինարարական, տեխնիկական և տնտեսական մասերին վերաբերող զինուորական կամ ծովային մինիստրութիւնների խորհրդի որոշումները ներկայացնել բարձրագոյն հաստատութեան, առանց օրէնսդրական ճանապարհի, եթէ այդպիսի որոշումները չեն պահանջում նոր կրեդիտներ գանձարանից. հակառակ դէպքում այդպիսի որոշումները պէտք է ներկայացվեն ի հաստատութիւն ժողովրդական ներկայացուցչութեան։

Այդ որոշումը հարցապնդման հեղինակների կարծիքով վերոյիշեալ երեք կատեգորիաներից և ոչ մեկին էլ չէ համապատասխանում, մանաւանդ որ 19-րդ դարում զինուորական բժշկական ակադեմիայի կանօնադրութիւնը մի քանի անգամ փոփոխութիւնների է ենթարկվել, միշտ էլ օրէնսդրական կարգով, համաձայն այն ժամանակվայ հիմնական օրէնքների, այսինքն բարձրագոյն հաստատութեան է ներկայացված Պետական Խորհրդի այդ առթիւ կազմած կարծիքը. վերջին այդպիսի ռեֆօրմը կատարվեց 1890 թ. մայիսի 29-ին։

Որպէս բողոք այդ ռեֆօրմի դէմ, Դուման, օգտվելով բիւջէտային իրաւունքից, մերժում էր ամեն անգամ ակադեմիայի համար պահանջված գումարները։

Ակադեմիան փակվեց մի քանի օրով մինիստրութեան հրամանով, որի ընթացքում մտցվեց նոր կանօնադրութիւնը. ակադեմիայի կառավարիչը յայտարարեց, թէ այն ուսանողները, որոնք համաձայն են նոր կանօնադրութեան ենթարկվելու, պիտի ներկայացնեն խնդրագիր՝ նրանց նորից ռեֆօրմի ենթարկված ակադեմիան ընդունելու համար։ Ուսանողների մի մասը հեռացաւ, իսկ մեծամասնութիւնը ստիպված էր մնալ չը կամենալով նախ զրկվել ակադեմիայի նիւթական օժանդակութիւնից և երկրորդ՝ համալսարանները փոխադրվելու մէջ խոչընդոտների պատահելու պատճառով։

Պետական հիմնական օրէնքների 91-րդ յօդուածը որոշում է, թէ «օրէնքները յայտարարվում են ի գիտութիւն ընդհանուրի որոշված կարգով՝ կառավարիչ սենատի կողմից, և մինչև հրատարակելը օրէնքները չեն գործադրվում»։ Կառավարիչ սենատը, որպէս օրէնքի պահապանը և բացատրողը, հրատարակելուց առաջ նոր օրէնքը ենթարկում է մանրամասն քննութեան՝ օրինական կարգով հրատարակելու տեսակէտից։ Սենատը, որին ներկայացված էր ակադեմիայի նոր կանօնադրութիւնը, մերժեց նրան հրատարակել, գտնելով որ զինուորական ակադեմիայի ռեֆօրմը պէտք է անց կացվէր միայն օրէնսդրական ճանապարհով, այսինքն համաձայնվեց Պետական Դումայի հետ։ Մինչդեռ նոր կանօնադրութիւնը գործադրվել էր սենատի հրատարակելուց առաջ, այնպէս որ ստեղծվեց վերին աստիճանի անորոշ դրութիւն. de jure ակադեմիան գտնվում է 1890 թ. օրէնքով սահմանված դրութեան մէջ, de facto նա կառավարվում է նոր օրէնքով. Հարցապնդման հեղինակները մատնանշում են և այս հանգամանքի վրա։ Վերջերս, զինուորական մինիստրութեան ներկայացուցիչը ներկայացրեց մանրամասն բացատրութիւն Դումային. նա արդարացնում էր մինիստրութեան գործելակերպը գլխաւորապէս հիմնվելով վերոյիշեալ 96-րդ յօդուածի վրա։

Պետական Դուման իր նոյեմբերի 22-ի նիստում քննում էր այդ բացատրութիւնները։ Հոկտեմբերեանների ֆրակցիայի կողմից մանրամասն քննադատութեան ենթարկեց զինուորական մինիստրութեան բացատրութիւնները Գոդնեւը և առաջարկեց ընդունել հոկտեմբերեանների, առաջադիմականների և կադետների հետևեալ ընդհանուր բանաձևը. «Ընդունելով որ զինուորական բժշկ. ակադեմիայի նոր կանօնադրութեան հրատարակութիւնը օրէնսդրական ճանապարհով օրինական չէ, և որ այդ կանօնադրութեան ույժի պահպանելը, սենատի մերժումից յետոյ նրան հրատարակել՝ ներկայացնում է շարունակվող հակաօրինականութիւն, Դուման գտնում է զինուորական մինիստրի բացատրութիւնները անբաւարար և անցնում է հերթական հարցերին»։ Այս բանաձևը ընդունվում է ձայների ճնշող մեծամասնութեամբ։

Ե. Ց.

Մոսկվա

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

V

Ընտանիքի անդամների բարեխղճութիւնը կախում ունի ծնողների բարեկրթութիւնից, գիտակցութիւնից։ Երբ ծնողը կանգնած չէ իր կոչման համապատասխան բարձրութեան վրա, անկարելի է որ նրա զաւակները ընդհանրապէս պիտանի անդամներ լինեն ընտանիքի և հասարակութեան։ Իսկ ինչ է ներկայացնում մի ընտանիք, որի անդամները բաղկացած են փչացած անհատներից—երկրային դժոխք։ Իսկ եթէ ընդհակառակը ծնողները կանգնած են իրանց կոչման բարձրութեան վրա, գիտակից են իրանց պարտականութիւնների վերաբերմամբ, անկարելի է, ընդհանրապէս, որ դրանց ժառանգներն էլ համապատասխան զուգահեռական չը կազմեն ծնողներին։ Արժանաւոր ծնողներից և զաւակներից բաղկացած մի ընտանիք համազօր է մի երկրային դրախտի։

Ամեն մի առևտրական ֆիրմա կարելի է նմանեցնել ընտանիքի։ Գործատէրը կամ ֆիրմայի ղեկավար վարչութիւնը «ծնողն» է, նրա ստորադրեալ պաշտօնեաները՝ անդամները այդ ընտանիքի։ Ինչպէս գիտակից ծնողը կամ հայրը գուրգուրացող սիրտ ունի դէպի իր ընտանիքի անդամները, այնպէս էլ գործատէրը պարտաւոր է ունենալ իր ծառաների, ստորադրեալների վերաբերմամբ։ Ինչպէս հայրը և հայր է և դաստիարակ իր զաւակների, այնպէս էլ գործատէրը և գործատէր պէտք է լինի և խնամող, հոգացող հայր իր ստորադրեալների թէ նիւթական և թէ բարոյական վերաբերմամբ։ Անառակ որդին անգամ գիտակից ծնողների շնորհիւ ժամանակի ընթացքում ուղղվում է. այդպէս էլ պակասաւոր մարդ-ժառանգը գիտակից գործատիրոջ մօտ անկարելի է որ փոփոխութիւն չը կրէ և պիտանի չը դառնայ գործի։

Եթէ մի ծառայող կամ գործակատար հաւատացած է, որ յանձին իր տիրոջ մի խնամող հայր է կանգնած իր դիմաց, որի առաջ նա ամենայն անկեղծութեամբ կարող է բանալ իր սիրտը, ցուցադրել իր անձնական, ընտանեկան թէ նիւթական և թէ բարոյական կացութիւնը. գիտէ որ իր տէրը ծանօթ է իր ստորադրեալների ընտանեկան կացութեանը այնպէս, ինչպէս իր սեփական ընտանիքի. գիտէ որ նա ինչքան իր սեփական ընտանիքի բարօրութեան մասին է մտածում, մի այդքան էլ համեմատական չափով իր ստորադրեալների ընտանեկան կացութիւնը նկատի ունի. գիտէ՝ քանի որ իր տիրոջ գործը գոյութիւն ունի և քանի որ ինքն ամենայն բարեխղճութեամբ ծառայում է յօգուտ այդ գործի բարգաւաճման, նա անդամ է ցմահ այդ ընտանիքի՝ գործի,—ասացէք խնդրեմ, որքան ընկած և աներևակայելի ստորացած պէտք է լինի մարդ արարածը, որ այդպիսի նպաստաւոր պայմաններում գտնվելով հանդերձ՝ դարձեալ խէթ աչքով նայէ իրան յանձնված, իրան հաւատացված գործին։ Ով կարող է ժխտել, որ յիշեալ հասկացողութիւններով ղեկավարվող և ղեկավարող գործատէրը մի այնպիսի միջավայր է ստեղծում, որ հեռուից դիտողին անգամ հաճելի է։ Այդպիսի հասկացողութիւններով ղեկավարող գործատէրը նախ իր սեփական բարօրութեան անսասան հիմքն է երաշխաւորում, ապա իր բոլոր ստորադրեալների։

Բարօրութիւն ասելով մենք միայն նիւթականը չունենք նկատի, այլ նիւթականի հետ զուգորդված և բարոյականը, որից դժբաղդաբար զրկված է դեռ ծառայող դասը։ Այո, երբ գործատէրը չի նայի իր ստորադրեալներին որպէս վարձկանների, որպէս կամակատար մեքենաների, նկատի չի ունենայ միայն նիւթականը, այլ և բարոյականը, նա կը համարէ իր գործը որպէս մի ընտանիք իր բազմաթիւ անդամներով, ինքը կանգնած ընտանիքի գլխին՝ որպէս իսկական, գիտակից հայր, այդ դէպքում արդէն կը մաքրվի առևտրական մթնոլորտը, ազատ կը բարձրանան-կիջնեն այդ մթնոլորտում գործողների կրծքերը և առևտրական ու գործակատար բառերը այլ ևս վիրաւորական ածականների իմաստով չեն գործածվի։

Ի.

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Եղանակներն ու բնութիւնը Գանձակում

Գանձակ, 4 դեկտ.

Մեզանում կատարեալ գարնանային օրեր են, իսկ և իսկ ապրիլ ամիսը. բնութիւնը կարծես խղճում է գանձակեցի մեծ մասամբ աղքատ դասակարգին և միջոց տալիս հայթայթելու սև օրապահիկը։

Անտանելի թանգութիւն է տիրում բառի բուն նշանակութեամբ. թողնենք մի կողմը կենսական մթերքների թանգութիւնը, յիշենք, որ փայտի սաժ. 45 ր., հազիւ է ձեռք բերվում. եթէ հարուստներն զգալի է այդ թանգութիւնը, աղքատների մասին էլ ի՞նչ կարելի է ասել. և վերջիններս միշտ Աստուած են կանչում, որ օրերը այսպէս տաք և պայծառ լինեն գոնէ փայտի մտածմունքից ազատ մնալու համար. բայց չէ՞ որ այսպիսի եղանակներն էլ ունեն և իրանց վնասը ապագայում։

Գանձակեցի

Եղանակները Շամախում

Շամախի, 2 դեկտեմբերի

Լաւ եղանակներ են անում մեզ մօտ. թէև երկու շաբաթ առաջ քիչ ձիւն եկաւ, բայց իսկոյն և եթ հալվեց և այժմս ամեն օր արեգակն է ջերմացնում փողոցներում զբօսնողներին։ Մօտակայ Ղըզ-Ղալասի սարն ևս ազատ է ձիւնից։ Տաք է. երեկոները լինում են քամիներ, շատ յաճախ լինում է պարզկայ գեղեցիկ գիշեր։

**

Թթենու պլանտացիա եւ նոր նաւթահանքեր

Ցարսկիէ-Կոլոդցի, 1 դեկտեմբերի

Կ. Հ. Բ. Ընկ. Ցարսկիէ-Կոլոդցիի ճիւղի վարչութիւնը միջնորդեց կառավարութեան առաջ, որպէսզի տեղիս հայոց դպրոցին տրվի 3 դեսեատին հող թթենիների պլանտացիա տնկելու համար երկար տարիների պայմանով։ Հողը տրվեց։ Բացի թթենիներից, այդտեղ մտադրութիւն կայ ցանել բամբակ, արևածաղիկ, կարտոֆիլ, որոնք արագ աճում են այստեղ։

Եղդարում շարունակվում են նաւթահորերի աշխատանքները։ Գործում է ֆրանսիական ընկերութիւնը։ Ծախսել են բաւական գումարներ։ Բերել են վիշկա։

N. N.

ՄԻ ԺՈՂՈՎ ԵՐԵՒԱՆԻ ԹԵՄԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ 75-ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻ ԱՌԻԹՈՎ ԵՒ ՅՈԲԵԼ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երևան, 25 նոյեմ.

Արդէն հաղորդել եմ, որ Երևանի թեմ. դպրոցի հոգաբարձութիւնը որոշել է առաջիկայ 1914 թ. աշնանը տօնել նոյն դպրոցի 75-ամեայ յոբելեանը։

Այդ առթիւ խորհրդակցելու և յոբելեանական կարգադրիչ յանձնաժողով ընտրելու համար, դպրոցի հոգաբարձութիւնը, կիրակի օրը, ամսիս 24-ին, քաղաքիս հայ հասարակութեանը հրաւիրել էր դպրոց ժողովի։

Սպասվում էր, որ նման մի կարևոր և ինքնին խիստ համակրելի ու սիրելի մի գործի համար տեղի ունենալիք այդ ժողովը, եթէ չը լինէր խիստ բազմամարդ ու հոծ, այնու ամենայնիւ այդտեղ պիտի հաւաքվէին առնուազն 150—200 մարդ, որը թերևս կը կազմէր Երևանի հայ ազգաբնակութեան միայն գիտակից տարրերի ամենաչնչին տոկոսը։ Բնականաբար այդքան մարդ էլ պիտի հաւաքվէր կամ անշուշտ պիտի հրաւիրված լինէր, որովհետև ժողովի զբաղման ու խորհրդակցութեան նիւթը ամենից առաջ բոլորի սրտին մօտ պիտի լինէր և որով շահագրգռված պիտի լինէին հայ ժողովրդի բոլոր դասակարգերն ու խաւերը անխտիր։

Բայց ժողովի եկել էին միայն 85 հոգի և այն էլ ոչ հասարակութեան բոլոր խաւերից ու դասերից։ Եւ այդ 85 մարդն էլ, շատ, չափազանց շատ քիչ բացառութեամբ այն մարդիկ էին, որոնք սովորաբար երևում են, եթէ կարելի է այսպէս ասել, մեր հասարակական կեանքի ասպարէզում և որոնք առհասարակ շատ թէ քիչ հետաքրքրվում են հանրական-հասարակական գործերով։

Ինչո՞վ բացատրել այս երևոյթը՝ գոնէ այս դէպքում։ Բացատրե՞լ արդեօք այն ընդհանուր և արդէն իսկ խիստ ակնյայտնի ու թերևս մեր ժողովրդի հոգեբանութեան խիստ հարազատ այն երևոյթով, որ նա առհասարակ անտարբեր ու իներտ է դէպի հասարակական հանրական գործերը, որ նա նրանցով ոչ միայն չէ ապրում, այլ և չէ ցանկանում ապրել։

Անշուշտ այս երևոյթն իր էական նշանակութիւնն ունի և՛ այս դէպքում, սակայն եթէ սրա վրա աւելացնենք և այն հանգամանքը, որ մեզանում ժողովների գումարումը տեղի է ունենում անկանոն կերպով, թերևս մեզ համար պարզվի, թէ ինչու թեմ. դպ. դահլիճում թէև իր միակ կրթական հիմնարկութեան գոյութեան 75-ամեայ յոբելեանի տօնակատարութեան նախաձեռնութեան նախօրեակին ժողովվել էին այդքան քիչ մարդ, այդքան քիչ հետաքրքրվողներ։

Ժողովներ գումարելու սիստեմը մեզանում՝ սովորաբար մի քիչ այլ կերպ է, քան նա առ հասարակ ընդունված է։

Տեղը և ժամանակ չէ նաև այժմ մանրամասն նկարագրելու այդ սիստեմի և՛ անկատարութիւնն և նրա տուած բոլոր անյարմար հետևանքները. ասենք միայն, որ ժողովներ հրաւիրելը մեզանում չէ լինում կանօնաւոր և մտածված կերպով։ Նա դըրված է պատահականութեան և միակողմանիութեան վրա. մի հանգամանք, որի շնորհիւ շատ յաճախ մեզանում ժողովները տեղի են ունենում խիստ սակաւաթիւ մասնակցողների ներկայութեամբ կամ՝ լինում են միատարր, միակողմանի ու միապաղաղ, որպիսի երևոյթի յաճախակի տեղի ունենալու պատճառները պատահականութեան եւ ոչ մտածված լինելուն վերագրելու մտադրութիւնից՝ մենք յամենայն դէպս շատ հեռու ենք։

Նոյեմբերի 24-ի թեմ. դպրոցի դահլիճում տեղի ունեցած ժողովը, որին մասնակցում էին միայն 85 հոգի, որը չէ ընդգրկում, ինչպէս ասացինք, Երևանի հայ ազգաբնակութեան գիտակից տարրի մի չնչին կոնտինգէնտ անգամ, որի ներկայութիւնն ու մասնակցութիւնը ներկայ պարագային չափազանց անհրաժեշտ էր ու խիստ ցանկալի,—մենք վերագրում ենք ժողովի նախաձեռնողների միանգամայն անփութութեան եւ անուշադրութեան։

Սակայն դառնանք ժողովին։

Փոխ-թեմակալ Խորէն եպ.-ը, որպէս նախագահ հոգաբարձութեան և որպէս մէկը՝ ժողովի նախաձեռնողներից, բանալով ժողովը քանի մի խօսքով բացատրեց այն պատճառները, որոնց շնորհիւ թեմ. դպրոցի՝ դեռ անցեալ տարի իսկ լրացած 75-ամեակի յոբելեանի տօնակատարութիւնը յետաձգվել է այսքան ժամանակ։ Այդ պատճառներն էին անշուշտ այս տարում եղած յոբելեանները, ինչպէս տառերի գիւտի 1500-ամեակի, տպագրութեան 400-ամեակի և Ղարաբաղի թեմ. դպրոցի 75-ամեակի տօնակատարութիւնները մի կողմից, և միւս կողմից էլ, որ ամենագլխաւորն է, կատարված յոբելեանների հետ կապված նիւթականի խնդիրները, ինչպէս դպրոցական ֆօնդ, գրական ֆօնդ, և Ղարաբաղի թեմ. դպրոցի օգտին լինելիք հանգանակութիւնները, թերևս [illegible] միանգամայն աննպաստ պայմաններ շքեղ և հանդիսաւորութեամբ տօնելու մեր դպրոցի յոբելեանը։ Այս բոլորը ի նկատի ունենալով՝ դպրոցի հոգաբարձութիւնը բաւական էր համարել մեր դպրոցի յոբելեանի տօնը յետաձգել մի տարով, մինչև 1914 թ. աշնանը։ Եւ հոգաբարձութիւնը այս հոկտեմբերի 21-ին իր ժողովում վերջնականապէս որոշելով այդ խնդիրը՝ այդ առթիւ զեկուցում է Կաթողիկոսին ու խնդրում, որպէսզի նա միջնորդի Կովկասի փոխարքայի առաջ՝ թոյլտուութիւն ստանալու մի տարվայ ընթացքում հանգանակութիւն կատարելու դպրոցի օգտին՝ ինչպէս Երևանի թեմում, այնպէս և փոխարքայութեան սահմաններում։

Ժողովում կարդացվեց Կաթողիկոսի՝ այդ առթիւ հոգաբարձութեան անունով տուած օրհնութեան կոնդակը։

Այնուհետև հայր նախագահն ասաց, որ հոգաբարձութիւնը տօնի նախնական աշխատանքներով սկսել է զբաղվել. հոգ է տարվում դպրոցի պատմութիւնը գրել տալու համար, որի առթիւ արդէն բանակցութիւններ են վարվում Լէօի հետ։ Քանի մի խօսքով բացատրելով նաև յոբելեանական յանձնաժողովի անելիքներն ու պարտականութիւնները, ժողովը անցաւ ընտրութիւններին։

Տեղի ունեցաւ [illegible] երկար ու բարակ և ինքնին խիստ ձանձրալի վիճաբանութիւն, թէ՝ յոբելեանական կարգադիր յանձնաժողովը քանի՛ անդամից պիտի բաղկացած լինի։ Հայր նախագահը ցանկութիւն յայտնեց, որ դպրոցի հոգաբարձութիւնը իր ամբողջ կազմով լինի յոբելեանական յանձնաժողովի մէջ, որպէս տօնի նախաձեռնող և որպէս այդ ուղղութեամբ արդէն աշխատող։ Նախագահի այդ առաջարկը՝ ժողովը միաձայն ընդունեց։ Որոշվեց, որ յոբելեանական կարգադիր յանձնաժողովը բաղկացած լինի 30 հոգուց, հաշւելով նրանց մէջ նաև 12 հոգաբարձուներին։

Ցանկալի համարվեց, որ յոբելեանական յանձնաժողովի մէջ ընտրվեն քաղաքիս հայ արհեստաւորների, համքարների ներկայացուցիչներից։ Բայց բանից երևաց, որ քաղաքումս գոյութիւն ունեցող 5 համքարութիւններից ներկայ էին միայն երկուսը—դերձակներինը և սաղրձագործներինը,—մնացածները չը կային...

Անցնելով ընտրութիւններին՝ գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրվեցին հետևեալ 18 հոգին. տ. Տ.տ. Վ. Ամիրեան, և Միրզոյեան, օրիորդներ՝ Ն. Զալալեան և Ե. Տէր-Սարգսեան, պ. պ. Վ. Եղիազարեան, Ս. Խաչատրեան, Ա. Աֆրիկեան, Ա. Մանուչարեան, Դ. Զաւրեան, Եր. Տէր-Աւետիքեան, Վ. Միրզոյեան, Մ. Մուսինեան, Թ. Աստարացեան, Թ. Բաբայեան, բժիշկներ՝ Յ. Յովհաննիսեան, Գ. Տէր-Յակովբեան, Ա. Մելիքեան, ինժ. Ա. Մալխասեան, սրանց մէջ նաև դպ. պատուաւոր հոգաբարձու Տ. Աֆրիկեանը։

Ընտրված յոբելեանական յանձնաժողովի առաջ՝ մինչև յոբելեանի օրը՝ մի ամբողջ տարի կայ, և նա լիուլի հնարաւորութիւն ունի մեր դպրոցի 75-ամեայ յոբելեանի տօնը թէ արտաքուստ և թէ ներքուստ կատարելու շքեղութեամբ և հանդիսաւորութեամբ։

Լևոնդաս

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿՌԻՒԸ ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆՈՒՄ

Կատարվեց այն՝ ինչ պիտի կատարվէր։ Մէկ ու քառորդ դար գոյութիւն ունի Նոր-Նախիջեւան քաղաքը։ Մէկ ու քառորդ

դար նա զարգանում էր, կը նշանակէ՝ ապրում էր։

Ապրում էր խաղաղ ու հանգիստ, ինչպէս կարող է ապրել իր ջուրը գտած, իր վիճակից գոհ մարդը։

Քաղաքի «աղը» ներկայացնողը հայ տարրն էր։ Առևտուրը հայկական, հայ դպրոցներ, հայկական բարեգործական միութիւններ, հայկական եկեղեցիներ, հայ թատրոն, հասարակական գործիչները հայեր, հայ փաստաբաններ, բժիշկներ և ինժեներներ, վերջապէս՝ դուման և ուպրավան հայկական։

Նոր-Նախիջևանը ռուսական քաղաքների մէջ աչքի է ընկնում իր բարեկեցութեամբ։ Եւ իսկապէս։ Մօտ 45,000 ազգաբնակութիւն ունեցող այդ քաղաքում վաղուց ի վեր գործում է էլեքտրաքարշը, բոլոր փողոցներում փայլում է էլեքտրական լուսաւորութիւնը. նա ունի ջրուղի. քաղաքը ամբողջապէս սալայատակած է, զարդարված է ծառերով, նրա փողոցներն ու գծերը կանոնաւոր են մաթեմատիկական ճշդութեամբ և միանգամայն մաքուր։ Այնտեղ կայ թատրոնի գողտրիկ շէնք, մի շարք հասարական յիշատակարաններ։ Ժողովրդական լուսաւորութեան տեսակէտից Նոր-Նախիջևանը օրինակելի քաղաք է՝ իր մօտ 30 զանազան տիպի դպրոցներով։ Քաղաքային բիւջէի շատ խոշոր մասը ծախսվում է օգտակար պէտքերի վրա. օրինակ, նրանից (որ է 700,000) 150,000 րուբլի ծախսվում է կրթութեան գործի վրա։

Ահա Նոր-Նախիջևանը, որ մինչև այսօր լաւ կեանք է ունեցել։

Բայց ըստ երևոյթին նրա համար այժմ մի նոր շրջան է բացվում—հոգսերի ու նեղութիւնների շրջանը։ Ազգային շփումները այնտեղ էլ են մուտք գործել։ Նրանք իրանց մասին լուրջ կերպով մտածել են տալիս, որովհետև այդ շփումների հեղինակների մի մասը իր յետևում ունի մի այնպիսի իրական ոյժ, որպիսին արդի քաղաքական կուրսի տոն տուողներն են։

Նոր-Նախիջևանի քաղաքային հայերը երբէք էլ չեն մտածել ազգային շփումների մասին։ Գոգոլի «Старосвѣтскіе помѣщики», ինչպէս յայտնի է, ապրում էին միմիայն իրանց ներքին կեանքով. նրանց շրջապատող պատերից դուրսը եռացող կեանքը ու նրա տարուբերումը ոչ հետաքրքրել են նրանց, ոչ էլ հասել են նրանց ականջին։

Այդպէս էլ Նոր-Նախիջևանցիները։

Նրանք իրերի դրութիւնը ներկայացրել են անփոփոխ։ Ապրե՛լ ենք և ապրում ենք խաղաղ, միշտ էլ կապրենք այսպէս։

Քաղաքում կայ 45 հազարի չափ ազգաբնակութիւն, որից միայն մօտ 10 հազարը հայեր են. մնացեալը օտարազգի, գլխաւորապէս ռուս տարրն է, որ նոյնպէս մասնակցում է քաղաքի ծախսերին ու ունի իր պէտքերը։ Նա ունի պարտականութիւններ,—պէտք է որ ունենայ և իրաւունքներ։

Եւ այդ իրաւունքների «պաշտպանութիւնը» իրանց վրա են առել սև-հարիւրեակայինները։ Հոգ չէ այդ, քանի որ այսօր ռուս ժողովրդի անունից են խօսում ինչ որ Զամըսլովսկիներ։

— Տուէք մեզ էլ իրաւունքներ։ Զէք տալիս։ Դուք մեզ ճնշում էք։ Ուրեմն, կորչեն օտարազգիները, կեցցէ... «իսկական ռուս մարդկանց» բռունցքը։

Եւ պատրաստ է սև-հարիւրեակային քարոզը։ Մտքերը խմորված են, սկսվում է խլրտում, ուրեմն պէտք է շտապել հունձ անելու։

Ժողովներ, կոտորածային ճառեր մի կողմից։ Ներսեր և ազգայնութեան ու ազգայնականութեան զգոյշ պաշտպանութիւն միւս կողմից։

Դիմումներ այս աշխարհի ուժեղներին մի կողմից։ Երկչոտ գանգատներ միւս կողմից։

Առաջինները իրանց իրաւունքը «իրականացնում» են։ Վերևից եկած հրամանի հիման վրա քաղաքային ընտրութիւնների նախօրեակին ընտրողների ցանկն են մտցվում մօտ $2^1/_2$ հարիւր սև ընտրողներ։ Անցեալ քաղաքային ընտրութիւններին մասնակցած 700 (400-ը հայ և 300-ը ոչ հայ) ընտրողները դառնում են 1055, որից այժմ են հայ՝ 494, իսկ ոչ հայ՝ 561։

Տեղի է ունենում մի շարք ոստիկանական խստութիւններով ապահովված ընտրողական պայքար, որից սև բանակը դուրս է գալիս պարտված։ Բայց և հայերն էլ են մի բան կորցնում։

Մինչ այդ այլ ազգերի հետ գործ ունենալ չուզեցող հայերը ստիպված են լինում ռուս առաջադիմականների հետ դաշն կապել, որի հետևանքն է լինում հայ իրաւասուների թուի կրճատումը 57-ից 46-ի, և այլ ազգերի աւելացումը՝ 5-ից 16-ի։

Եթէ ճիշդ է մայրաքաղաքի թերթերի հաղորդածը, թէ առաջադիմական բլոկը յաղթել է շնորհիւ տեղական «Аксай» գործարանի բանւորների, որոնք իրանց քուէն տուել են դաշնակիցներին,—դա նշանակալից է։ Դեմօսը ազգային խլրտումները վճռողի դերում!

Ըստ երևոյթին, այդ խլրտումները վերջացած պէտք է համարել։ Այո, «վերջացած»։

Դա կուլից յետոյ միառժամանակեայ դադար է։

Իսկ ճահիճը շարունակում է տարուբերվել։ Եթէ չորսդին գարշահոտութիւնը սկսվել է, ոչ մի ըստ երևոյթին յաղթանակ, ոչ մի զինադադար ընդունակ չեն նրա առաջը առնել առանց միջոցներով. նա շարունակ նը շարժվի և կը ժայթքի իր միջի գարշելի տարրեր մինչ այն ժամանակ, որքան այն մնուցանող պատճառները գոյութիւն ունենն։

Չը կայ հետևանք առանց պատճառի։

Նոր-Նախիջևանեան հնաշխարհիկ ջօջերը յենվելով ամեն կողմից անբաւարար 1892-թուեան քաղաքային օրէնքի վրա և չը կամենալով ըմբռնել, որ քաղաքի ազգաբնակութեան դասային ու ազգային կազմերի քանակական յարաբերութիւնը մեծապէս փոխվել է, այսինքն՝ որ հայերի թիւը կըրճատվել է, իսկ ոչ-հայերինը խիստ աւելացել, որ նոր ժամանակները առաջ են բերել նոր տարրեր իրանց նոր հասկացողութիւններով, նրանք նստած են եղել հանգիստ կերպով իրանց քաղքենական բոյներում։

Սև բանակը օգտվելու էր այդ հանգամանքից, և նա խօսեց ազգային ճնշման անունից։ Ցարմար ու մոքեր ալեկոծող պատրուակ, որի պղտոր ջրում այնքան հեշտ է ձուկ որսալը։ Նրանք աշխատեցին իրանց յանցագործ ձեռքը ձգելու քաղաքի վիճակը։

Հայերը շշմած էին այդ յանկարծակի գրոհից և պաշտպանվում էին իրանց հակառակորդների զէնքով՝—թէ իրանց նացիօնալիստներ չեն, թէ ռուսների դէմ ոչինչ չունեն, թէ նրանց համար առաջին տեղը քաղաքի ու առհասարակ համամարդկային շահերն են բռնում։

Ցանկացողը այդ յայտարարութեան թող հաւատայ։

Բայց մենք կը կամենայինք նկատել, որ մեր առաջ կայ մի գեղեցիկ պատկեր.— խուլիգանական սև բանակը զրկվածների ու հալածվածների պաշտպանի դերում...

Մենք կը կամենայինք և ցուցադրել, թէ ինչպէս Նոր-Նախիջևանեան գործիչները հեռու են եղել այն տարրերից, որ իսկապէս ընդունակ են տոգորվելու հաւասարութեան, ազգային անխտրողականութեան և համամարդկայնութեան սկզբունքներով։ Այդ պատճառով նրանք այսօր ճաչակում են իրանց գործելակերպի պտուղները։

Նրանք թող չը հանգչեն իրանց դափնիների վրա։ Նրանց տարած յաղթանակը Պիրրի յաղթութիւնն է։ Վաղվայ օրը նրանց աւելի մեծ ու դժուարին նեղութիւններ է բերելու։

Չը նայած Նոր-Նախիջևանի բարեկեցիկ վիճակին, նրա ստեղծիչները՝ Նոր-Նախիջևանեան ջօջերը, որոնք, ի դէպ ասած, այդ վիճակը ստեղծել են ամենից առաջ իրանց համար—այդ պատճառով էլ նա բարեկեցիկ է, չը նայած դրան՝ նրանք իրանց գործելակերպով եղել են ամուլ։

Հետևանքը այսօրվայ ազգային կռիւն է Նոր-Նախիջևանում։

Ժամանակը դեռ շատ բան ցոյց կը տայ ու ցոյց պիտի տայ։ Իսկ մինչ այդ նա առաջադրում է մի շարք պահանջներ։ Ահա նրանք։

Կայ 1892 թ. քաղաքային Պօլօժենիէ, որ միանգամայն անբաւարար է ու կարօտ կերպարանափոխման։

Կան քաղաքային ինքնավարութիւնը ճնշող բազմաթիւ զսպանակներ, որ անհրաժեշտ է վերացնել։

Կայ քաղաքային ազգաբնակութեան խոշորագոյն խաւ, ժողովրդական տարրը, որ ունի պարտականութիւններ, բայց չունի իրաւունքներ, որ այլևս դուրս է եկել իր անգիտակից դրութիւնից և իր շահերից է խօսում, որի հետ ուզես-չուզես հաշւի պէտք է նստես։

Կայ այդ տարրի հետևողական խաւի նոյնքան հետևողական իդէօլօգիան, որ ամենապրօգրեսիվն է և որը ընդունակ է վերացնել ամեն մի դասային ու ազգային առանձնութիւն։ Ուստի պէտք է նրանով առաջնորդվել։

Ահա թէ ինչ կայ ու չէ նկատել Նոր-Նախիջևանը։

Սև-հարիւրեակային շարժումը դեռ առաջներումն է։ Նոր-Նախիջևանը այդ լաւ թող իմանայ։

Ցանկանք, որ նա այդ իմանալով հաշւի նստի այն նոր երևոյթի հետ, որի մասին մի երկու տող վերևը ասացինք։

Բայց եթէ չեն ուզենայ Նոր-Նախիջևանեան ջօջերը այդ անել, այն ժամանակ նրանց գլխից չի վերանայ ազգային սրածութիւնների դամօկլեան սուրը։

Անշուշտ, դրանով չի վերջանայ գործողութիւնը։ Նրա տխուր մասին կը յաջորդէ լուսաւոր շարունակութիւնը։ Այն ժամանակ այդ գործողութեան մասնակցող անձանց առաջ կը ծառանայ «Ակսայի» բանւորի կրծիչ ու շինարար կերպարանքը։

Qui vivra, verra! Ալ. Մարտունի

ԳԻՒՂԻ ՑԱՒԵՐԻՑ

—

Գորիս, 20 Նոյեմբերի

Հայ գիւղը իր մի շարք պախարակելի և միանգամայն աւելորդ սովորութիւնները ունի, որոնց համար անվերջ գանգատներ և մաքառումներ են տեղի ունենում վերացնելու և մոռացնել տալու գիւղացուն, սակայն ի զուր, որովհետև այդ սովորութիւնները, այդ աղանդները մինչև նրա ոսկոր ուղն ու ծուծն են թափանցել։

Քանի՛-քանի՛ բողոքներ են եղել գիւղական քելեխի, գիւղական հարսանիքի, գինարբութեան ժամանակ տեղի ունեցող անախորժ դէպքերի, կռիւների, տուր ու դմփոցների համար. սակայն այդ բոլորը կարծէք թէ սավում, խօսվում են լոկ խօսելու, լոկ լսելու և ոչ կատարելու նպատակով։

Աւելորդ է մի առ մի նկարագրել քելեխ կոչված միանգամայն զզուելի ճաշկերոյթի մասին, որը քանդել է մեր գիւղերը, դատարկել մեր հօրերը և լցրել միմիայն փորերը։

Ուրախութեամբ կարող եմ արձանագրել, որ մեր Տաթևի վիճակում փոխանորդի հրամանով խստիւ արգելված է քելեխը, որին պէտք է փոխարինէ որևէ բարեգործական նպատակով նուիրաբերութիւն, այն էլ ի հարկէ ըստ կամաց և չափու կարողութեան։

Գիւղացի եղբայր, մի՞թէ լաւ չէ քո հօր, քո մօր կամ սիրելի ազգականիդ յիշատակին գիւղի դպրոցին, եկեղեցուն, բարեգործական ընկերութեանը, գիւղի հազար ու մի կարիքներին նուիրել քելեխի համար ծախսվելիք գումարի մի չնչին մասը։ Փոխանակ հարիւր, երկու հարիւր մարդ նըստացնելու հացի, օղու և գինու շիշեր դատարկելու, որը շատ անգամ անպատուութիւններով է վերջանում և ծախսած գումարը աննպատակ փչանում սրա-նրա բերան ճխտելով, մի՞թէ աւելի լաւ չէ փոքր գումարով մի կատարեալ կենդանի գործ, յիշատակ ստեղծել, որին ամեն անգամ նայելուդ զգաս քո արած գործի վեհութիւնը, քո սիրելի յիշատակը։

Մէկ-մէկ հաշւիր և տես, թէ 100 տնից անգամ բաղկացած գիւղի համար քելեխը ի՜նչ մեծ գումարներ է կլանում և կը համոզվես իմ ասածին։

Գիւղացի ընթերցող, քո գլխին աւետաբան կը կարդան սուտ մահտեսիները, որ կորը լայն քելեխակեր հարևանները, քեզ կասեն թէ սուտ է, օրէնքը ոտի տակ մի տայ, հօրթը, աշխարը և կամ էն լցար կուլը մորթիր, թեթև անցկացրու մեռելդ յիշատակը. չը հաւատաս. նա քո տունդ քանդելուն է աչք դրած, նա քո մեծ թշնամին է։

Գիւղում շինելու ճանապարհ, նորոգելու աղբիւր, ինչպէս քիչ առաջ ասացի, դպրոց, եկեղեցի և կամ որևէ ընկերութիւն կը լինի. ահա, եթէ միջոց ունես, արա քո ոյժի չափ որևէ նուիրաբերութիւն. քեզանից հարևանդ օրինակ կը վերցնի և արածդ մի կենդանի գործ կը լինի։

Թող կորչի քելեխը։

Ս-եան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ «Մշակի» այսօրվայ համարը բաղկացած է $1^1/_2$ թերթից։

◆ Վաղվայ տօնի պատճառով «Մշակի» հետևեալ համարը լոյս կը տեսնի չորեքշաբթի, դեկտեմբերի 11-ին։

◆ Դեկտեմբերի 6-ին, Թագաւոր Կայսրի անուանակոչութեան օրվայ առիթով Արքունական թատրոնում ցերեկով տեղի ունեցած օպերային «Жизнь за Царя» ներկայացման, որի մասին հաղորդել էինք երէկ, բարեհաճել են ներկայ գտնվել նաև Կովկասի փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վօրօնցով-Դաշկովը, կոմսուհի Ելիզավէտա Անդրէևնան, փոխարքայի դուստր կոմսուհի Շուվալօվան, փոխարքայի զինւորական մասի օգնական գեներալ Շատիլով, հօֆմէյստէր Պետէրսօն և և այլ պաշտօնական անձինք։

◆ Փոխարքայի զինւորական մասի օգնական գեներալ Շատիլովը պարգևատրվել է 1-ին կարգի Վլադիմիրի շքանշանով։

◆ Էջմիածնից մեզ հաղորդում են, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը օրհնութեան կոնդակներ է ուղարկել Կ. Պոլսի Հայոց Միացեալ Ընկերութեան, Հայկական Ընդհանուր Բարեգործական Միութեան (Եգիպտոսի) և Մկրտիչ Փորթուգալեանին, սրա յոբելեանի առիթով։ Հ. Բար. Ընդհ. Միութեան կոնդակը ուղարկված է նրա նախագահ Պօղոս-փաշա Նուպարին, Պարիզ։

◆ Արձակվում է իր պաշտօնից Թիֆլիսի գաւառական ազնուականութեան պարագլուխ իշխ. Թումանովը համաձայն խնդրագրի։

◆ Կովկասի փոխարքան շնորհակալական հեռագիր ուղարկեց Բագուի քաղաքագլուխ Բիչի անունով՝ պօլիտեխնիկումի առիթով Բագուի դումայի ուղարկած հեռագրին ի պատասխան։

◆ Թիֆլիսի ոստիկանապետի կարգադրութիւնը յանուն ոստիկանութեան. «Ես քանիցս ուշադրութիւն եմ դարձնել տուել, որ թաղական ոստիկանները այնքան էլ արթուն չեն հսկում կողոպուտները խափանելու և յայտնագործելու վրա։ Ներկայումս էլ դեռ շարունակվում են տներից գողութիւններ կատարելը կեղծ բանալիների օգնութեամբ։ Վերոյիշեալը ցոյց է տալիս, որ դռնապանները մատի արանքով են կատարում իրանց պարտականութիւնը։ Վերջին անգամ դարձնելով ուշադրութիւն այդօրինակ անհօրմալ դրութեան վրա, առաջարկում եմ պրիստաւներին ամեն միջոց ձեռք առնել բռնելու գողերին, և նախազգուշացնում եմ, որ յետագայում ես ձեռք կառնեմ ամենախիստ միջոցներ»։

◆ Անդրկովկասեան երկաթուղիների կառավարիչը կարգադրել է պատշաճ անձանց հսկել, որպէս զի կօնդուկտօրները թոյլ չը տան վագօն մտնել արբած ճանապարհորդներ, հետևեն վագօնների մէջ անհրաժեշտ հանգստին ու կարգուկանոնին և հարկաւոր դէպքում դիմեն ժանդարմական ոստիկանութեան օգնութեան։

◆ Այսօր, Թիֆլիսի Խարփուխ կոչված քաղաքամասում բացվելու է ցերեկվայ փակը 12-ին Թաղամասի հասարակական նոր ակումբը։ Միաժամանակ կօծվի ակումբին կից գտնվող ժողովրդական աւդիտօրիան։

◆ Վաղը նշանակված է Միքայէլեան հիւանդանոցի բժշկական ընկերութեան նիստը, ուր լինելու են մի քանի հետաքրքրական զեկուցումներ։ Սկիզբն է երեկ. ժամը 8-ին։

◆ Այսօր Արտիստական Ընկ. թատրոնում ցերեկով կը տրվի «Պարիզան» էժանացված գներով, երեկոյեան երկրորդ անգամ «Հրեղէն օղակը»։

◆ Այսօր Արքունական թատրոնում տեղի կունենայ յայտնի բարիտօն Կամեօնսկիի երրորդ գաստրօլը. կը ներկայացվի «Դեմօնը»։

◆ Ժողովրդական համալսարանի ընկ. նախաձեռնութեամբ այսօր, ցերեկվայ ժամը 12-ին, Կ. Հ. Բ. Ընկ. դահլիճում Ա. Մուսայէլեանը կարդալու է դասախօսութիւն «փոխադարձ օգնութիւնը կենդանիների և մարդկանց միջև» թեմայով։

◆ Այսօր, կիրակի, դեկտեմբերի 8-ին, Ժողովրդական Տան գործող Հայկական Սեկցիայի հերթական ներկայացումն է։ Ներկայացվելու է Մօլիէրի «Ագահը» կօմեդիան։

◆ Հայունեաց Որբ. Ընկ. վարչութիւնը խնդրում է տպել, որ ինքն շնորհակալութեամբ ստացել է Սերեբրյակեանների ընտանիքից Որբանոցի օգտին 25 ռ., ի յիշատակ իրանց ազգակ և քրոջ Մ. Ց. Ամբարդանեանի, հոգեհացի փոխարէն։

◆ Նոյեմբեր ամսվայ ընթացքում Կովկ. Հայոց Բարեգ. Ընկերութեան ընթերցարանն են յաճախել 2310 հոգի, որից 1093-ը իգական սեռից և 1217-ը՝ արական։ Գրադարանից բաց է թողնված կարդալու համար 1511 գիրք, որից 967-ը հայերէն և 544-ը ռուսերէն։

◆ Այսօր ցեր. ժամը 11-ին Կ. Հ. Բար. Ընկ. դահլիճում (Աբաս-Աբադեան հրապ. № 7) կայանալու է Կ. Հ. Հրատ. Ընկ. երկրորդ արտակարգ ընդհ. ժողովը՝ ընկեր. կանոնադրութեան մի քանի յօդուածների փոփոխութեան քննութեան և հաստատութեան համար։

◆ Մեզ խնդրում են տպել, որ Գայիանեան օրիորդաց դպրոցի հոգաբարձութիւնը ստացել է Կ. Ալիխանեանից, ի յիշատակ իր հանգուցեալ ամուսնու, 300 ռուբ. յօգուտ իր խնամքին յանձնված դպրոցի։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԳՐԱԿԱՆ.-ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՍԱԼՕՆ

—

Երեկոյթ Վերդիի յիշատակին

Գրական-Գեղարուեստական Սալօնի jour fixe-ները շարունակում են գրաւել Թիֆլիսի ինտելիգենցիային, ուր նա իսկապէս ստանում է էսթէտիկական հաճոյք և օգտակար ժամանց։

Այս ուրբաթվայ երեկոյթը, որ նուիրված էր Վերդիին նրա ծննդեան հարիւրամեակի առիթով, նոյնպէս գրաւել էր մեծ բազմութիւն։ Բացի իտալական գաղութից, այս անգամ ներկայ էին շատ երգիչ ու երգչուհիներ, որոնք եկել էին բացի յարգանք մատուցանելու տիեզերահռչակ երաժշտագէտ Վերդիի յիշատակին, այլև լսելու այն ռեֆերատը, որ պիտի կարդար Կայսեր. երաժշտ. ուսումն. ուսուցչապետ Սեմիգալով, և որը պիտի լուսաբանվէր նոյն ուսումնարանի երգեցողութեան պրօֆ. Բրօջիի ղեկավարութեամբ։

Հանդէսը, ըստ իր սովորութեան, Տ. Նազարեան հրաւիրեց բանալ Սալօնի անդամներից մէկին։ Այս անգամ հրաւիրվեց Սենեքերիմ Արծրունին, որը մի երկար և հրմտալից ճառով դրուատելով Վերդիին՝ հրաւիրեց Սեմիգալովին կարդալ իր ռեֆերատը։ Եւ համարեա 2 ժամ, 10 րոպէի ընդմիջումով, տևեց նրա մանրազնին դասախօսութիւնը։ Հանդիսականների մի մասը գտնում էր, որ շատ է մանրամասն շեշտվում իւրաքանչիւր մի կէտ, իսկ միւս մասը, մանաւանդ երգիչները, երաժիշտները լսում էին սրտատրոփ։

Ապա ժամը 11-ին սկսվեց երաժշտական մասը։ Ծրագիրը բացառապէս Վերդիի օպերաներից էր։ Երգվեցին նրա բազմաթիւ՝ համարեա բոլոր օպերաներից՝ նմուշներ (արիաներ, դուէտներ) մէկը միւսից սքանչելի։ Երգչուհիներն ու երգիչները, որոնք փափագում էին այդ երեկոյ Սալօնում երգել, այնքան շատ էին, որ ամենքին հերթ չը հասաւ, շատ ուշ, կէս գիշերից էլ անց լինելու պատճառով։ Անհնարին եղաւ և իտալերէն արտասանութիւնն անել, թէև ընտրված էին գեղեցիկ հատուածներ, որ պիտի կարդային իտալուհի տ. Լ. Պրիվետերա (Կայս. երաժշտ. ուսումնարանի իտալերէն լեզուի ուսուցչուհի) և մի երկու ուրիշ իտալուհիներ, իսկ սրանց արտասանածների թարգմանութիւնն էլ հայերէն պիտի կարդար Ա. Եզեկեանը։

Գիշերվայ ժամը 1-ին մօտ բազմաթիւ հասարակութիւնը ցրվեց ոգևորված և լաւ տրամադրված։ Ջ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Գորի, 25 Նոյեմբերի

«Մշակի» № 262-ում կարդացի Գորուց գրված նամակը, որը ստորագրել են ութ անձինք և որով աշխատում են հերքել «Մշակի» № 235-ում տպված իմ նամակը։ Ստորագրողները գրում են. «Գործակալը երկրորդ ժողովը նշանակեց սեպտեմբերի 1-ին, ասելով որ երկրորդ ժողովի համար հրաւիրաթուղթ չէ լինելու» և յետոյ աւելացնում են՝ «հայր գործակալը գնացել է Թիֆլիս, որտեղից վերադառնալով ասաց, որ սրբազան առաջնորդը ձեզ համար արդէն քահանայ է նշանակել»։

Բայց ես այս նամակով յայտնում եմ, որ «Մշակի» № 262-ում լոյս տեսած յիշեալ գրութիւնը ստորագրող մարդիկ մոլորութեան մէջ են ընկած, որովհետև սեպտ. 1-ի ժողովի համար, եթէ մինչև անգամ մի րոպէ ենթադրենք, թէ նշանակած էլ լինէր, միայնակ մի քանի մարդու ժողովին գալով չէր բաւականանայ, այլ հարկաւոր էր հրաւիրել և միւս ծխականներին, որոնց տների թիւը հասնում է 300-ի։ Ինչ վերաբերում է ժամանակաւորապէս նշանակված քահանային, դարձեալ պատիւ ունեմ յայտնելու, որ նա կարճ ժամանակում ամենքին սիրելի դարձաւ իր համեստ և անշահասէր բնաւորութեամբ, որի մասին հրապարակով վկայում եմ. նա օրինակելի դաստատու է դպրոցի մէջ և պարտաճանաչ իր քահանայական կոչման։ Եւ որպէսզի ցոյց տամ, թէ մեզանում յաճախ ինչ ծուռ և ոչ-պատուաբեր միջոցներով են կռւում իրանց հակառակորդների հետ, առաջ կը բերեմ հետևեալը։

Այսօր պատահաբար հանդիպեցի Արմենակ Մարութեանին, որը զարմացական նշան դարձած՝ դիմեց ինձ մեծ զարմանք յայտնելով «Մշակի» № 262-ում Գորուց գրված նամակի տակ իր ստորագրութեան վրա։

Ես էլ կրկնեցի, թէ ինքս էլ զարմացած եմ այդ հանդիպակի վրա, բայց այդ հանդիպակը լուծողը դարձեալ ինքը՝ Արմենակ Մարութեանը պիտի լինի, իբրև նամակի տակը ստորագրողների շարքում գրագէտ և հայերէն իմացող անձնաւորութիւն. գուցէ նա երևան հանէ կեղծիքի հեղինակին։ Ես հաւատում եմ տեղիս դպրոցի նորահաստատ հոգաբարձու պ. Արմենակին, որ հաճոյանալու համար չասաց ինձ յիշեալ խօսքերը, որովհետև տեղիս հոգևոր իշխանութեան անունով այսօրվայ թւով տեսայ նոյն անձի ձեռքով գրված մի թուղթ, որի մէջ մի քանի ստորագրութիւնների շարքում կարդացի և իր ստորագրութիւնը, որով խնդրում են թոյլատրել ծխականներից ստորագրութիւններ հաւաքել և մատուցանել ըստ պատկանելոյն՝ ներկայ ժամանակաւոր քահանային մշտապէս հաստատելու համար։ Ի հարկէ պ. Արմենակի ընտրած ձևը անյարմար է և անթոյլատրելի. ամեն ընտրութիւն, նամանաւանդ քահանայականը, պիտի լինի կանոնաւոր ժողովով և համերաշխութեամբ, մտքերի փոխանակութեամբ այնպէս, ինչպէս որ մեր եկեղեցու դարաւոր իրաւունքն է։

Արմենակ Մարութեանի խոստովանութիւնից պարզ երևում է, որ մի մութ անձնաւորութիւն ստորագրել է նրա ազգանունը։

Այդ առիթով պատիւ ունեմ յայտարարելու ի գիտութիւն «Մշակի» ընթերցողների, որ հոգևոր բարձր իշխանութիւնը բազմաթիւ դառն փորձերից համոզված է և գիտէ, որ ոչ թէ այժմ, այլ և անցեալ և տասնեակ տարիներից ի վեր պարապած են և պարապում են նոյնպիսի ամօթալի գործերով մի քանի հոգևորական և աշխարհական անձինք, որոնք գործել են իրանց անհաճոյ հոգ. իշխանաւորների դէմ կեղծ հեռագիրներով և բողոքներով, ամեն անգամ գործիք դարձնելով ժողովրդի անգիտակ մասը։ Գորու ժողովրդի մեծամասնութեան բարի անունը վարկաբեկվում է մի քանի ճամարտակների շնորհիւ, որոնց համար չը կայ ոչ մի սրբութիւն, բացի իրանց գձուձ շահերից։ Դժբաղդաբար ժողովրդի գիտակից մասը զզված նման արարքներից՝ վաղուց դադարել է ազգային հիմնարկութիւնների վերաբերեալ հարցերով հետաքրքրվելուց և իրան բոլորովին հեռու է պահում և չէ մասնակցում։

Գորու հայոց եկեղեցիների գործակալ՝
Ցակ. ք. Խուցեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒՐՔԱՀԱՅՈՑ ԿԵՆՍՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ *)

—

ե) Վանեցի հայը ցաւդ իր դպրոցներու համար շատ աւելին ծախսելով հանդերձ, քան որչափ կառավարութիւնը և միսիօնարները՝ իրենց հաստատութեանց համար, իր անտեսական աննախանձելի դրութեամբ պիտի կարենա՞յ արդեօք իր դոհաբերութեան չափը դեռ բարձրացնել, այս ամենը չընկճացնելու և տոհմային կրթութիւնը պահանջուած մակարդակի վրայ բռնելու համար. անտարակոյս ո՛չ. իսկ թէ ո՛րքան աղէտաբեր պիտի ըլլայ հետևանքը այս օտար զօրեղ մրցումին, ամեն ազգասէր հայու և պաշտօնական մարմիններու պարտքն է խորհիլ և գործել՝ Էջմիածնէն մինչ պատրիարքարան և Կովկասէն մինչ Եգիպտոս և Ամերիկա։ Եւ ինչո՞ւ. Լաւ. ուսումնասիրեցէք վեցեակ նահանգներու մէջ հայու գոյութիւնը պահպանող պայմանները և պիտի համոզուիք, որ դպրոցէն և եկեղեցիէն կը ստանայ հայը իր ոյժը, յոյսը, իրբև կուլտուրական ազգ ապրելու կամքը, իսկ առանց տոհմային կրթութեան ուժեղացման՝ հայ նոր սերունդը օտար մարդորսներու ուռկանի մէջ պիտի բռնուի, և այդ պարագային, Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին ինչ չափով պիտի պահէ իր գոյութիւնը, և ազգային իդէալը ինչ չափով պիտի կորսնցնէ իր հմայքն ու հրապոյրը, առ այդ թող պատասխանէ պատմութիւնը. Ոչ արտասահմանի հայ գաղութները, ոչ Կովկաս և ոչ իսկ Կ. Պոլիս չպիտի կրնան իրենցմով հարազատ հայութիւնը պահպանել ապագային. դա կայ և պիտի մնայ միայն վեցեակ նահանգներու մէջ, պայմանաւ որ այդ տեղերէն դուրս գաղթած հայութիւնը հարկ եղած զոհաբերութիւնը չընայէ՝ հայ քրիստոնէութիւնը և տոհմային ձեռներէց ու հարազատ նկարագիրը անվթար պահելով հանդերձ, աւելի զօրացնելու համար ազգի այն մայր հատուածին մէջ, որ իբրև հաւատարիմ աւանդապահ՝ ի գին ամեն զո-

*) Տես «Մշակ» № 273.

հողութեան ալինք կառչած կը մնայ բնաշխարհի արգաւանդոտ և արևոտ հողին և ցեղային յիշատակներուն։

գ) Առ նուազն մէկ ու կէս միլիօն հայեր կը բնակին վեց նահանգներու մէջ. դժբաղդաբար ճիշդ և ստոյգ վիճակագրութիւններ իր պակասին (տես «Մշակի» 1913 նոյեմբեր 6 և № 247 թիւին մէջ Երուանդ Մ. Պօյաճեանի յօդուածը)։ բայց ամեն տարի մեծաթիւ գաղթականներ դուրս գալով հանդերձ՝ աճելէ չեն դադրիր, զի կը պահեն նահապետական բարքերն և ընտանեկան սրբութիւնը։ Իսկ դուրս գացող գաղթականները մեծ մասամբ կայլասերին և կը վարակուին իրենց գտնուած միջավայրի ախտերովը։ Հայաստանէ դուրս այսօրուայ հայկական զոյգ մեծագոյն կեդրոնները—Կ. Պոլիս և Թիֆլիս—և արտասահմանեան այլ գաղութները պիտի կարենա՞ն արդեօք բնիկ հատուածի դերը կատարել ազգութեան ապագայի տեսակէտով։ Բոլոր սրտով կը ցանկանք և մաղթենք, որ յաջորդ դարը դրականապէս պատասխանէ ներկայիս համազգային խնդերուն։

է) Վերջապէս ի նկատի առէք Թիւրքիոյ հայ ուսանողի ցոյց տուած աչքառու ընդունակութիւնները բարձր ուսման մէջ ամեն տեղ և Թիւրքահայաստանի ծնողներու գերազանց կրթասիրութիւնը։ Փաստ. Վան քաղաքի շուրջ 25,000 հայ ազգաբնակութեան 1/5-ը ուսանող է և դպրոցներու տարեկան ծախսը 4500 ոսկին կանցնի։ Վան ունի նաև բազմաթիւ ուսանողներ պետական և օտար համալսարաններու մէջ։ Միւս հինգ նահանգները եթէ գերազանց չեն, վար ալ չեն մնար։

Դարձեալ յեղափոխական կռիւներու և վերջերս բալկանեան պատերազմի մէջ հայ երիտասարդի ի յայտ բերած զինուորական ձիրքերը՝ ինչպէս և Թիւրքիոյ քաղաքական, վարչական, ֆինանսական, ճարտարական, ազատական, գրական և այլն ասպարէզներու մէջ մեծ մասամբ գաւառացիներու փայլեցուցած տաղանդները նաև անհատական ձեռներէց և կազմակերպիչ ոգին և ընդհանուր շինարար յատկութիւնները և այլն և այլն պերճախօս ապացոյց են, թէ վեց նահանգներու մէջ կապրի կենսունակ և խրախուսանքի արժանի հայ ժողովուրդ մը, որ լաւագոյն պայմաններու մէջ հայ ազգի համար պատուաւոր դեր մը ունի կատարելու։

Հ. Երամեան

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՄՈԼՈՐՈՒԹԻՒՆ

Թիւրքաց կողմից գերմանացի Սանդերսի զօրավարին հրաւիրելը իբրև Թիւրքաց զօրքի հրամանատար Կ. Պոլսում ներկայացնում է քաղաքական մի մեծ դէպք, որ ամենից շատ շօշափում է Ռուսաստանի շահերը։ Եւ սակայն Ռուսաստանը մինչև այժմ մի եռանդուն բողոք չը ներկայացրեց և ոչ մի իրական միջոցի չը ձեռնարկեց իր շահերի պաշտպանութեան համար։

Այդ հանգամանքը շատ մեծ զարմանք առաջացրած լինելով քաղաքական շրջաններում, «Нов. Вр.» թերթը, որ համարվում է ռուսաց արտաքին գործերի մինիստրութեան քաղաքականութեան եթէ ոչ պաշտօնական արտայայտիչը, գէթ ամենից լաւ գիտակը, տալիս է իբրև բացատրութիւն մի առաջնորդող յօդուած, որ առաջ ենք բերում.

Պետերբուրգի հասարակական շրջանները տարակուսանքի մէջ են, թէ ինչու մեր դիպլոմատիան մինչև օրս շարունակում է բանակցել գերմանական միսիայի առիթով Բեռլինում և չէ փոխադրելու այդ բանակցութիւնները Կ. Պոլիս։

Մենք հնարաւորութիւն ունենք այդ առիթով տալ բացատրութիւն, որ բաւական լոյս է սփռում բոլոր թիւրիմացութեանց վրա։

Իր գործունէութեան հիմունք մեր արտաքին գործերի մինիստրութիւնը համարում է երկեակ դաշնակցութիւնը և երրեակ համաձայնութիւնը։ Միևնոյն ժամանակ նա վաղուց ի վեր արմատացած հաւատ է տածում մեր մերձաւոր արևմտեան հարևանի սրտագին զգացմունքներին և իր ամեն դիւանագիտական հաշուառումների մէջ ներշնչում է այդ հաւատը, իբրև որոշ ու դրական մեծութիւն։ Գերմանիայի հետ մեր բարեկամական յարաբերութիւններն աւելի ես ամրապնդելու համար մեր դիպլոմատիան նրա օգտին զիջեց մեր պետական շահերը Կովկասից այն կողմը և Կասպից ծովի հարաւային ափում։ Այդ նմանը չունեցող բարեկամական շնորհումների փոխարէն մեր արտաքին գործերի մինիստրութիւնը ստացաւ գերմանական դիպլոմատիայից խոստում՝ թէ չի մանի Ռուսաստանին թշնամական քաղաքական կոմբինացիաների մէջ։

Յետագայ դէպքերը ցոյց տուին, որ Պոտսդամի զոհաբերութիւններն ի զուր էին։ Բալկանեան ճգնաժամի ժամանակ գերմանական դիպլոմատիան ղեկավարվում էր ոչ թէ Պոտսդամում տուած պարտաւորութիւններով, այլ ուրիշ նկատումներով։ Խռովութեան ամբողջ տարում նա անշեղ ու առանց տատանումների կանգնեց ի պաշտպանութիւն այնպիսի կոմբինացիաների, որոնց սուր ծայրը ուղղված էր Ռուսաստանի դէմ։ Պոտսդամեան հանդիսաւոր խոստումների մասին Բեռլինում մոռացան։

Գերմանական դիպլոմատիայի այդօրինակ գործելակերպը պէտք է որ ներշնչէր մեր արտաքին գործերի մինիստրութեանը աւելի հաստատ հայեացք հին ռուս-գերմանական բարեկամութեան գործնական նշանակութեան և նոր համաձայնութեան ոյժի նկատմամբ։ Սակայն հին սէրը աւելի խոր է արմատներ ձգում և երկար համբերում է։ Մեր արտաքին մինիստրութիւնը համաձայնեց ընդունելու, որ Գերմանիան դրված էր ծանր ընտրութեան առաջ—հաւատարիմ մնալ կամ երրեակ դաշնակցութեանը կամ պոտսդամեան համաձայնութեանը։

Իսկապէս այդպիսի անելանելի դիլեմմա չը կար բնաւ, և գերմանական դիպլոմատիան լիակատար հնարաւորութիւն ունէր համակերպել ու համաձայնեցնել իր կրկնակի պարտաւորութիւնները, չը խախտելով ոչ առաջինները և ոչ էլ երկրորդները։ Այն ժամանակ Վիէննայի դիպլոմատիան հարկադրված կը լինէր հրաժարվել այն քաղաքականութիւնից, որի վնասակար հետևանքները հէնց Աւստրօ-Ունգարիայի շահերի համար խոստովանում են այժմ աւստրօ-ունգար քաղաքական գործիչներից շատերը։ Զսպելով Վիէննային այդ չը մտածված քայլերից, գերմանական դիպլոմատիան հաւատարիմ կը մնար Աւստրիայի հանդէպ տուած իր պարտականութիւնների իսկական բովանդակութեանը և չէր խախտի Ռուսաստանի հանդէպ իր պարտաւորութիւնները։ Բայց նա աւելի բարւոք տեսաւ ուրիշ տեսակէտ ունենալ և իզուր տեղը անտես արաւ պոտսդամեան համաձայնութիւնը, պաշտպանելով բոլոր մեզ թշնամական կոմբինացիաները։

Բայց և այնպէս մեր արտաքին գործերի մինիստրութիւնը չը պարսաւեց Գերմանիայի վարմունքը. այն եզրակացութեան յանգեցին, թէ նա ուրիշ ելք չունէր, բայց որ հետևեալ անգամ գերմանական դիպլոմատիան կարդարացնէ մեր հաւատը առ նա։ Կ. Պոլիս զինուորական միսիա ուղարկելը այդ պատճառով գործեց անսպասելի կայծակի հարուածի տպաւորութիւն։ Տակաւին կամենում են հաւատալ, թէ Գերմանիայի մասնակցութիւնը այդ նոր կոմբինացիայի մէջ, որ ինքնին ուղղված է Ռուսաստանի դէմ, ինչ-որ պատահական թիւրիմացութեան արդիւնք է, թէ հարկաւոր է միայն հիմնովին պարզել հարցը, և Գերմանիան իր պարտաւորութիւնների Նիբելունգեան*) հաւատարմութեան ոյժով, յետ կը կանգնէ իր վճռից։ Ահա թէ ինչու մեր արտաքին գործերի մինիստրութիւնը «խաղաղասիրութեամբ» և չը շտապելով վարում էր և դեռ վարում է բանակցութիւններ Բեռլինի հետ գերմանական զինուորական միսիան վերացնելու մասին, որ հետամուտ է իր ձեռքը ձգել օսմանեան պետութեան մայրաքաղաքը։ Մեր դիպլոմատիայի միևնոյն հոգեբանութեամբ բացատրվում է և այն, որ նա չէ ցանկանում հանդէս գալ ներհակելու յարձակումը անմիջապէս Կ. Պոլսում։

Կասկած չը կայ, որ Ռուսաստանի հաստատակամ քայլը, պաշտպանված նոյնպիսի վճռականութեամբ Ֆրանսիայից և Անգլիայից, իր անմիջական ազդեցութիւնը կանէր Կ. Պոլսում։ Ռուսաստանը, առարկելով Կ. Պոլսի զօրաբանակը օտարազգիների հրամանատարութեան ներքոյ յանձնելու դէմ՝ հանդէս է գալիս ոչ թէ ընդդէմ Թիւրքիայի, այլ ի պաշտպանութիւն նրա ինքնակալ իրաւունքների։ Մի բուռն դաւադիրներ, որոնք ներկայումս տէր են դարձել օսմանեան կառավարութեան, ստիպված կը լինէին նահանջել ազգային զգացմունքի ճնշման տակ, որ վիրաւորված է պետութեան իշխանութիւնը այլազգի արկածախնդիրներին յանձնելուց։ Վերջին պատերազմի ժամանակ Թիւրք գեներալները և օֆիցերները պատւով դիմացան խիստ փորձութեանը ամենուրեք, ուր նրանց դրութիւնը անյուսալի կերպով չէր վնասված գերմանացի բծախնդիր զինուորականների ցնորքներով։ Ադրիանուպօլսի և Սկիւտարի պաշտպանութիւնը, ուր Թիւրքերին չէին խանգարում գերմանացի խրատատուները, ընդմիշտ կը կազմէ Թիւրքաց զինուորական պատմութեան փայլուն էջերից մինը։ Թիւրք զօրքի զգացմունքը, որի արժանապատւութիւնը վիրաւորված է օտարերկրեայ հրամանատարներ հրաւիրելով, ճիշդ նոյն կերպ կը պաշտպանէր ռուս առաջադրութիւնները։ Չէ կարելի կասկածել այսօրինակ հանգամանքներում, որ օսմանեան կառավարութիւնը, որ բռնաւորվում է կոմիտէտական դաւադիրներից, ուրախութեամբ երեսը կը շրջէր նրանց բռնի պետական դաւաճանութիւնից և կը կարճէր գերմանական միսիայի լիազօրութիւնները մինչև օրինական սահմանները, զօրքերին տեխնիքապէս վարժեցնել և ոչ թէ մայրաքաղաքի զօրաբանակին հրամանատար կարգվել։

Սակայն այդ տեսակ անմիջական դիմումը օսմանեան կառավարութեանը և նրա աջողութիւնը իցէ թէ ընդունվէին Բեռլինում ինչպէս անձնական վիրաւորանք։ Իսկ ռուսաց արտաքին գործերի մինիստրութիւնը ամենից առաւել գնահատում է գերմանական ղեկավար շրջանների բարի զգացմունքները։ Ահա թէ ինչու նա մինչև օրս ամեն միջոց գործ է դնում համոզելու Բեռլինին՝ վերացնել գերմանական միսիան և չէ դիմադրում նրան տեղում՝ Կ. Պոլսում։ Վերջին եղանակը աւելի շեշտակի մօտեցնում է նպատակին, բայց նա առաջ կը բերէ դժգոհութիւն Պոտսդամում, և ռուսաց դիպլոմատիան ձգձգում է այդ անհրաժեշտ քայլը մինչ վերջին հնարաւորութիւն։

Մինչև սուլթանական իրադէի հրատարակութիւնը, որ Թիւրքաց մայրաքաղաքի զօրքերի հրամանատար է կարգվում գերմանացի գեներալ Սանդերսը, ռուսաց դիպլոմատիայի խնդիրը շատ դիւրին իրագործելի էր։ Այժմ այն բարդացաւ։ Բարձրագոյն Դուռն այժմ արդէն ոչ թէ ձեռնպահ է մնալու ընական քայլից, այլ պէտք է բառնայ կայսերական հրովարտակը։ Մեր դիպլոմատիան հաշւի է առնում գործի այդ անշահաւէտ շրջընթացքը և չէ շտապում իր վերջին վճիռները կայացնելու։ Նա ուշի ուշով քննում է ստեղծված կացութիւնը Ֆրանսիայի և Անգլիայի հետ միասին։ Նրա առաջիկայում հանդէս գալը Կ. Պոլսում այդպիսով ամեն կողմից կշռված կը լինի։ Օսմանեան կառավարութեանը կը հասկացնեն, որ նա գործ ունի ոչ թէ հասարակ խօսքերի ու խորհուրդների հետ, այլ գործադրութիւն պահանջող յամառ առաջարկութիւնների հետ։

Որքան մեզ յայտնի է, ռուսաց նոտան Բ. Դրանը ներկայացնելու դանդաղումը բացատրվում է հէնց նրանով էլ, որ ներկայումս մտքերի փոխանակութիւն է կատարվում երրեակ համաձայնութեան պետութիւնների միջև։ Գործը ըստ էութեան վերաբերում է օսմանեան գերիշխանութիւնը պահպանելուն կամ նրա վերջնական կորստեան ու Թիւրքիայում իրական գերմանական գերագոյն իշխանութիւն հաստատվելուն։ Այդօրինակ հարցերում երրորդ մեծ պետութիւնները չը պէտք է թերի կամ անորոշ վճիռներ կայացնեն։ Այստեղ հնարաւոր է կամ հաստատ այո՛, կամ թէ այդ տեսակ ո՛չ։ Եթէ երրեակ համաձայնութեան պետութիւնները գտնեն, որ օսմանեան պետութեան դիմումը գերմանական գաղութին սոսկ իր Թիւրքիայի գործն է, նա կը թողնվի իր սեփական բաղդին և ոչ մի առաջադրումն երրեակ համաձայնութեան կողմից Բ. Դրանը չի անվի։ Հակառակ դէպքում՝ սուլթանական իրադէն վերացնելու պահանջը կը վաւերացվի երրեակ համաձայնութեան պետութիւնների բովանդակ քաղաքական կշիռով։

Երրեակ համաձայնութեան կաբինէտների միջև տեղի ունեցող բանակցութիւնների հէնց արտակարգ լրջութեամբ էլ բացատրվում է, ըստ մեր տեղեկութիւնների, այն հանգամանքը, որ ռուսաց դիպլոմատիան մինչև օրս ձեռնպահ է մնում անմիջական կերպով Կ. Պոլսում քայլ անելուց։

*) Հին գերմանական դիւցազներգութիւն, որ պատկանում է XIII դարի հեղինակութիւններին։ Ծ. Թ.

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Թաւրիզ, 23 նոյեմ.

Մեզ հասած հաստատուն տեղեկութեանց համեմատ, Սալմաստում՝ Հաֆթվան գիւղում կատարվել է շքեղ յօբելեանական հանդէս նուիրված գրերի գիւտի 1500-ամեակի և տպագրութեան 400-ամեակի, մասնակցութեամբ բազմաթիւ գիւղացիների, որտեղ հրաւիրված են եղել նաև ռուսաց զինուորական պաշտօնեաներ և ուրիշներ։

◆ Պարսից Մուհարրէմ ամսումն ենք. սուգ, լաց ու կոծ ամեն տեղ Թաւրիզում։ Երէկ արտասովոր շուքով կատարվեց գլուխ ճղելու սովորական արարողութիւնը մեծ կարգապահութեամբ։ Բոլոր բազարները փակ էին, միայն հնչում էին արիւնաներկ թափօրների շեփորներն ու վայրենի աղաղակները։

◆ Թաւրիզում ևս երևան եկան բանի դրամ յափշտակողներ օր ցերեկով։ 4 օր առաջ Ղալա Թաղի յայտնի բազարում մի Թուրք դրամափոխի խանութից դրամ մանրացնելու պատրուակով անյայտ անձինք յափշտակեցին 200 ռուբլի և փախան։ Պարսից կառավարութիւնը տակաւին չէ կարողացել ձերբակալել յափշտակողներին։

◆ Ատրպատականի աշունը մեղմ անցաւ, մինչև այսօր դեռ ջրերը չեն սառել. հաւանական է ձմեռն անցնի նոյնպէս մեղմ։ Վառելափայտը անհամեմատ արժէքի է բարձրացել։ Ժողովուրդը փորձում է քարածուխ վառել. ինչ օգուտ, որ վատ տեսակն է. փողոցներում կանգնած է լինում անտանելի հոտ։

Հայկազուն

ՌՈՒՍ-ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Թաւրիզի ռուսաց կայսերական ընդհանուր հիւպատոսարանը ուղղել է մեզ հետևեալ գրութիւնը թւագրված նոյեմ. 25-ից.

«Ուղարկելով ձեզ ընդ սմին մի օրինակ յայտարարութիւն առևտրա-արդիւնաբերական լրագրի, որ հրատարակվելու է Թաւրիզ քաղաքում «Азербайджанскій Листокъ» անունով և որ նպատակ է դրել փոխադարձ ծանօթութիւնը ռուս և պարսիկ առևտրական ֆիրմաների Ատրպատականի շուկայի հետ, Ընդհանուր Հիւպատոսարանը պատիւ ունի խոնարհաբար խնդրել խմբագրութեանդ, հայրենի վաճառականութեան զարգացման օգտին, վաճառականութեան, որ սաստիկ ձգտում է դէպի Ռուսաստանը Ատրպատականի շուկայի վրա, չը մերժել մի քանի խօսք նուիրել ձեր յարգելի թերթի մէջ յիշեալ յայտարարութեան և դրանով հրաւիրել այն առևտրական շրջանների ուշադրութիւնը, որոնք շահագրգռված են իրենց ապրանքների տարածմամբ Ատրպատականում։

«Միևնոյն ժամանակ ընդհանուր հիւպատոսարանը պատիւ ունի կցել, որ մեր առևտուրը Ատրպատականի հետ, շնորհիւ արդէն շինվող երկաթուղու, սաստիկ զարգանում է և պահանջում է անհրաժեշտաբար անմիջական ծանօթութիւնը մեր վաճառականների՝ Ատրպատականի շուկայի կարիքների հետ, առանց մասնակցութեան կոմիսիօնէրների և ուրիշ միջնորդների, որոնք միայն թանգացնում են ապրանքները։ Միջնորդները, որ ծառայում էին առաջ, երբ չը կար որևէ տեղեկութիւն պարսկական շուկայի մասին, ինչպէս և չը կային հաղորդակցութեան անհրաժեշտ ճանապարհները, ներկայումս, երբ արդէն շինվում է մի երկաթուղի, որ պէտք է կապէ Անդրկովկասեան երկաթուղիների Ջուլֆա կայարանը Թաւրիզի՝ Ատրպատական երկրի կենտրոնի հետ, կորցրել են իրանց նշանակութիւնը։ Ներկայումս աւելի սաստիկօրէն զգացվում է Թաւրիզում կարիքը մի տպագրական օրգանի պարսիկ և ռուս լեզուներով, որ փոխարինէ առևտրի վրա աւելորդ ծախսեր ծանրաբեռնող կոմիսիօնէրներին։ Ահա ժամանակի այդ կարիքին ընդ առաջ է կամենում գնալ առևտրական-արդիւնաբերական «Азерб. Листокъ» առ այժմ փոքրիկ լրագիրը։ Բացի տնտեսական բնաւորութիւն ունեցող յօդուածներից, լրագիրը միտք ունի առանձին ուշադրութիւն դարձնել այն հարցերի գործնական լուսաբանութեան վրա, ինչպէս են ապրանքների պահանջը և առաջարկը, այս և այն ապրանքների գները, փոխադրական միջոցները, ֆրախտը և այլն, մի խօսքով այն ամենի վրա, որ պահանջվում է վաճառականի համար, որը բաւականաչափ ծանօթ չէ շուկայի հետ և հնարաւորութիւն չունի ուղարկել իր ներկայացուցչին կամ բանալ իր բաժանմունքը Ատրպատականի շրջանում»։

Այս գրութեան կից ուղարկված է մի յայտարարութիւն ռուսերէն, պարսկերէն, հայերէն և ֆրանսերէն որ յայտնում է, թէ մօտերս հրատարակվելու է առևտրա-արդիւնաբերական մի թերթ «Азерб. Листокъ» անունով, որի խմբագիր-հրատարակիչն է պ. Մ. Դ. Շահբազեան, առ այժմ շաբաթական մի անգամ, առնուազը 2000 օրինակ, որ ձրիաբար տարածվելու է թէ Թաւրիզում և թէ Ատրպատականի կենտրոններում։

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Մոսկվա է մեկնել կադէտների լիդէր Միլիւկովը ռուս և հայ հասարակութեան առաջ զեկուցում կարդալու Պարիզում տեղի ունեցած հայասէրների վեհաժողովի մասին։

◆ Լուրջ կերպարանք է ստանում գերմանական միսսիայի խնդիրը։ Երրեակ համաձայնութիւնը վճռել է ստանալ Թիւրքիայից լիակատար բաւարարութիւն։ Դրութիւնը կարող է յանգել անակնկալ միջադէպի։

◆ Իտալիան խոստացաւ Թիւրքիային որոշ զիջումներ անել Եգէյեան կղզիների հարցում, եթէ Բ. Դուռը իտալացի դրամատէրերին իրաւունք տայ կառուցանել երկաթուղի Ադալիայից-Բուրդուջի՝ Փոքր-Ասիայում։

◆ Բոսսորայում արաբական ապստամբութիւն է ընդդէմ Թիւրքիայի։ Ապստամբները խնդրում են Անգլիայի հովանաւորութիւնը։

◆ Կ. Պոլսից հեռագրում են, որ ժամ առ ժամ սպասվում է Թիւրքաց կաբինէտի անկումը։

◆ «Россія»-ն խօսելով Թիւրքաց նաւատորմը անգլիացիների ձեռքով վերականգնելու մասին, գտնում է, որ այդ հանգամանքը դարձնում է Դարդանէլը վտանգաւոր և սպառնում է Ղրիմի և Կովկասի ափերին։ Լրագիրը պահանջում է կառուցանել ստորջրեայ նաւեր՝ Թիւրքաց հսկայ ռազմանաւերի դէմ կռուելու համար։

◆ Կ. Պոլսից հեռագրում են, որ գեներալ Սանդերսի միսսիայի մշակած բարենորոգումները տարածվելու են Թիւրքաց բոլոր զօրքերի վրա։

◆ Ռուսաստանը պաշտօնապէս պահանջեց Թիւրքիայից տալ էական բացատրութիւն գերմանական միսսիայի նպատակի մասին գրաւոր, այլապէս սպառնում է ծովային ցոյցով։

◆ Բուխարէստում այս օրերս տեղի ունեցաւ սօցիալիստների միտինգ հրէական հարցի առիթով։ Նացիօնալիստները անկարգութիւններ արին և վիրաւորեցին 60 բանւորի։ Կան նաև սպանվածներ։ Նացիօնալիստները յետոյ կամեցել են առաջ բերել հրէական ջարդ։ Սօցիալ-դեմոկրատների ակումբը քարուքանդ է արված։

◆ Աւստրիական և ունգարական մինիստրների խորհրդակցութեան մէջ վճռվեց նաւատորմի ուժեղացման համար յատկացնել կէս միլիարդ կրօն։

◆ Կրիվօշէինը Լիվադիայում զեկուցել է, թէ անհրաժեշտ է մտցնել կառավարական գործունէութիւնը զեմստվօներին։ Իբրև հետևանք հնարաւոր է համարվում կաբինէտի կազմի փոփոխութիւնը։

◆ Պրեզիդէնտ Պուանկարէն այցելելու է Ամերիկա, իսկ պրեզիդէնտ Վիլսօնը՝ Ֆրանսիա։

◆ Լոնդոնում հեռագիր է ստացվել նէգուս Մենէլիքի մահվան մասին։

◆ «Р. С.» ստուգելով Բագւում՝ Պետերբուրգի լրագիրների այն տեղեկութիւնը, թէ Հ. Զ. Ա. Թաղիեվի երկու ամսվայ հաւսպավախտը փոխարինված է մի շաբաթ տնային բանտարկութեամբ, իմացաւ, որ այդ մասին կան միայն մասնաւոր ենթադրութիւններ, իսկ պաշտօնական ոչինչ յայտնի չէ։

◆ Բօլգարական կառավարութեան կարգադրութեամբ արտաքսվում է Բօլգարիայից «Рус. Сл.»-ի թղթակից Տ. Օլգէնինը տենդենցիօզ հեռագիրներ ուղարկելուն համար։

◆ Բօլգար կառավարութեան արտաքին գործերի մինիստրութեան մէջ «Р. С.»-ի թղթակից Օլգէնինից ներողութիւն խնդրեցին, որ ոստիկանութեան չափազանցված տեղեկութիւնների հիման վրա նրան առաջարկվեց մեկնել Բօլգարիայից։ Օլգէնինը պատասխանել է՝ թէ ներողութիւնը ուշացաւ, և մեկնել է։

◆ Պորտուգալիայում նորից ապստամբութիւն է։

◆ Թէօդոսիայի քաղ. դուման որոշել է աշխարհահռչակ նկարիչ Այվազովսկիի մահարձանը պատուիրել յայտնի քանդակագործ Գինցբուրգին։

◆ «Русс. Знамя»-ն իբրև լուր հաղորդում է, որ պրոֆ. Միգուլինը նշանակվելու է ֆինանսների մինիստր։

◆ Ներքին գործերի մինիստրի նախկին օգնական, Բեսարաբիայի նախկին նահանգապետ իշխան Ուրուսովը դատապարտվեց 4 ամսով բանտի իր «Նահանգապետի յիշատակարանը» գրքում Կիշինեվի սօիւզնիկ Պրօնին զրպարտելուն համար։ Դատարանում վկաների մի մասը ճշդեց, որ Պրօնինի գործունէութիւնը զրգռիչ բնաւորութեան էր։

◆ Միջնորդութիւն է յարուցված գումարելու հոկտեմբերեանների համառուսական համագումար։

◆ Մոսկվայում երաժշտական մանկավարժ Վէգնէրը իր դասախօսութեան մէջ ապացուցանում էր, որ ամեն մի երեխայի կարելի է դարձնել Ֆէրրէրօ, և ցուցադրեց 20 երեխայ-դիրիժօրների։

◆ Բէյլիսը միջնորդել է Կիևի նահանգապետի առաջ՝ տալու արտասահմանեան անցագիր։

◆ «М. Р.»-ն հաղորդում է, որ Արսէն ս. Սիմէօնեանին քահանայ ձեռնադրելը դարձեալ երկու բանակի է բաժանել Մոսկվայի հայ գաղութին։

◆ Իտալիայի հասարակական կարծիքը թեքվում է Պերուջիօնի կողմը, գտնելով որ նա գողացել է «Ջիօկօնդան» ի փառս հայրենիքի։ Հանգանակութիւն է բացված փաստաբան հրաւիրելու համար։

◆ Կիէվում բնակվող Գրէյմէյէր հրէայ ընտանիքը Ամերիկայում վախճանված հօրաքրոջից ստացաւ 120 միլիօն ժառանգութիւն։

◆ Լուրերի համաձայն, շուտով պաշտօնապէս յայտարարվելու է, որ արևելագիտութեան կայսերական ընկերութեանը կից գտնվող գործնական արևելեան ճեմարանը վերածվում է բարձր կրթական հաստատութեան։

◆ Տիրահռչակ Իլիօդորը գալիս է Կովկաս համախոհներ գտնելու նպատակով դուխօբորների և մօլօկանների մէջ։

Խմբագիր-հրատարակիչ՝
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

№ 4711. ՎԱՐԴԻ ԲԻՒՐԵՂԵԱՅ ՍԱՊՈՆԸ

Գործ են ածում ամենքը, որոնք գիտեն գնահատել գեղեցկութիւնը։

Միակ գործարանատէր

ՖԵՐԴ. ՄՈՒԼԳԵՆՍ
Պարֆիւմէրիա
№ 4711.
Կեօլն. Րիգա.
հիմն. 1792 թ.

Շնորհիւ իր մէջ պարունակող մեծ քանակութեան գլիցէրինի, «№ 4711 վարդի բիւրեղեայ սապօնը» կանօնաւոր գործածողները պարտական են նրան իրանց՝ պատանեկան հասակին յատուկ՝ երեսի գոյնով, թաւշի նման կակուղ, մաքուր և քնքոյշ կաշուով, որոնք իսկական գեղեցկութեան նշանաբանն են կազմում։

Զարմանալի կակուղ փրփուր։ Հիանալի հոտ։ Մեծ տնտեսութիւն։ Իսկականը միայն բոլոր պետութիւն. յայտարար. «№ 4711» մարկայով։

(М. 358723) 9—7

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՇՈՒԿԿԵՐՏ եւ Կօմ. Թիֆլիս, Գօլօվինսկի պր. 21.

949. 0—15 (կ. չ.)

ԼՕԶՕՆԼՀՕՐԴԷՍ ՓԱՅԼՈՒՆ ԲՈՒԺԻՉ ՄԻՋՈՑ. ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ԽՍ-ԿԱԿԱՆ ՀԱՆԳՍՏԱՑՈՂ ԴԵՂ.

Երկար տարիներ ես հիւանդ էի սրտի թրթռոցով, գօտկատեղի ցաւերով և ստամոքսային խանգարումներով։ Ոչինչ ինձ չէր օգնում։ Հիւանդութեանս դիագնօզները զանազանակերպ էին։ Ոմանք կարծում էին՝ թէ սրտի հիւանդութիւն ունեմ, ոմանք էլ՝ թէ միայն ստամոքսի ներվօզ է և հնացած կատարր։ Հէնց այդ ժամանակները լրագրներում կարդացի օզօնի ազդեցութեան մասին զանազան հիւանդութիւնների ընթացքում։ Առանձնապէս գովում էին մի ինչ-որ թթուածին պրէպարատ, այն է՝ Դ-ր Մէյէրի Ստօմօկսիգէնը։

Ես գնեցի հարեան դեղատնից մի արկղիկ այդ պրէպարատից և սկսեցի ընդունել, համաձայն ցուցման, օրական երեք անգամ՝ մէկ կամ երկու տաբլէտկա, ուտելուց առաջ։ Իմ դրութիւնը խկոյն և եթ սկսեց լաւանալ, և կարճ ժամանակից յետոյ ես ինձ կատարելապէս առողջ մարդ էի զգում։ Ստօմօկսիգէնը, գլխաւորաբար, միջոց-դեղ է ստամոքսային խանգարումների և կապութեան դէմ, և ինձ այժմ պարզ հասկանալի է, որ իմ նախկին դրութիւնը հետեւանք էր ստամոքսի անկանոն գործունէութեան։

Դրա համար էլ ես խորհուրդ եմ տալիս իւրաքանչիւր նրան, ով այն դրութիւնը ունի, որպիսին իմս էր, փորձել ընդունել Դ-ր Մէյէրի Ստօմօկսիգէնը։ Աչողութիւնը, հաւանօրէն, շուտով երեւան կը գայ։

(П. 144631) 1—1

Ամուր երասանակներ

Ուղարկում եմ իմ լուսանկարը ի յիշատակ իմ ազատութեան սեռ. թուլութիւնից, որը 22 տարի շարունակվում էր։ Շատ և շատ ույժ և ոպէրմին եմ կորցրել այդ ժամանակամիջոցում։ Երբէք յոյս չունէի իմ քայքայված կազմուածքը վերականգնելուն, սակայն երբ ստացայ Ձեզանից «Բիօլա-Լաւլէյը», երկու շաբաթվայ ընթացքում կարծես ամուր երասանակներ առան իմ ձեռքերն իրանց մէջ։ Անհուն և ռուսական շնորհակալութիւն։ Խորհուրդ եմ տալիս բոլոր թուլակազմներին և քայքայված կազմուածք ունեցողներին՝ Ձեր ոսկեթել լթանգագին ֆիրմային դիմել։ Գ. Բարանկօվ։

Եթէ Դուք հիւանդ էք ընդհանուր կամ սեռական թուլութեամբ, ունէք գլխացաւ, անքնութիւն, արեան պակասութիւն, տանջվում էք օնանիզմից ու նրա հետեւանքներից, ունէք փոխկոռութիւն, թոյլ յիշողութիւն, վեներակ. հիւանդ. հետեւանքներ, եթէ Դուք ջղային էք, գրգռվող, յոգնած, խնդրեցէք գեղատանը մի տուփ «Բիօլա», սակայն իսկական «Բիօլա-Լաւլէյ»։ Դուք այնպիսի փայլուն հետեւանքներ կը ստանաք, որպիսին ստացել է պ. Բարանկօվը։ Դա յայտնի դեղ է նէվրաստէնիայի դէմ և միանգամայն անվնասակար է։ Տեղեկ. համար կարելի է դիմել՝ С.-Петерб., отд. 3 частн. почтов. ящ. № 371.

(П. 144783) 1—1

39—16 (В. 54178)

ՀՐԱՒԷՐ

Նորին բարձր սրբազնութիւն՝ Խմմիս առաջնորդի առաջարկութեան համաձայն, Նորաշէնի ս. Աստուածածին եկեղեցում, այսօր, կիրակի, ժամը 12-ին, պատարագից յետոյ նշանակված է ծխական ժողով. ժողովի գրաղման նիւթերն են մի հոգաբարձուի ընտրութիւն, դպրոցական հաշիւների և նախահաշուի քննութիւն, ուստի նոյն եկեղեցու ձայնատու մեծ. ծխականներին հրաւիրում եմ շնորհ բերել նշանակված ժամին ժողովին մասնակցելու։

Թիֆլիսի հայոց եկեղեցիների Ա. մ. Գործակալ՝ Սարգիս ա.-ք. Շիօյեանց

1440. 1—1

Զափահասների համար

Բժշկ. ֆէլդշէր **Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆԻ**

1) «Դաղտնի հիւանդութիւնների բժշկարան» (կանանց և տղամարդկանց վեներական և այլ ցաւեր), բազմաթիւ բէցէպտներով, խորհուրդներով և նկարներով։ Անհրաժեշտ բժշկարան է ամեն մի չափահաս մարդու համար, նամանաւանդ այնտեղ, որտեղ չը կան մասնագէտ բժիշկներ։ Լեզուն շատ պարզ ու ամենքին հասկանալի։ Գինն է **50** կ.։
2) «Տրիպէր (սուսանակ) եւ նրա բժշկութիւնը» րէցէպտներով, բազմաթիւ խորհուրդներով ու նկարներով։ Գինն է **20** կ.։
3) «Ծիծաղի տկճոր», ծիծաղաշարժ անեկդօտներ, Մօլլայի ընտիր առակների ժողովածու. տկճորի նկարը գրքի երեսին՝ խիստ ծիծաղաշարժ։ Գինը **20** կ.։
4) «Միւնխէն դօգաղում», պատմուածք հայթուրքական կռիւներից. զինակների նկարներով։ Գինը **7** կ.։
5) «Բաֆֆիի կենսագրութիւնը», պատկերով գինը **10** կ.։

Այս բոլոր գրքերը միայն պահանջողներին ձրի ուղարկում եմ «Կենկարմաչի ծաղկը» ծիծաղաշարժ փօղվիլը։ Գրքերի գինը և ճանապարհածախսի համար 17 կօպ. մարկաներ առաջուց ուղարկել։ Հասցէս՝ Тифлисъ, Семеновская ул. № 9. А. Г. Есаянцу.

(հ. կ.) 44. 100—75

5—4 (М. 383814)

ՀՐԱՒԷՐ

Թիֆլիսի Կաթուղիկէ ս. Աստուածածին (Մէյդանի ս. Գէորգ) եկեղեցու երկարամեայ սպասաւոր ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԳԻՐԳԻԴԵԱՆԸ ձեռնադրվելով ՔԱՀԱՆԱՅ, կիրակի, դեկտեմբերի 8-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին մատուցանելու է իր

ԱՆԴՐԱՆԻԿ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳԸ,

որի մասին յիշեալ եկեղեցու միաբանութիւնը յայտնելով իր ծխականներին և ժամաւորներին՝ խնդրում է ներկայ լինել Նորընծայ Յովհաննէս քահ. Գիրգիդեանի անդրանիկ ս. պատարագին։

Ի դիմաց միաբանութեան՝ Ստեփաննոս ա.-ք. Սամուէլեանց

1130. 2—2

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Ա. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ

Նախկին օրդինատոր Պետերբուրգի սիֆիլ.-վեներ. կլինիկայի։ Ընդունում է հիւանդներին յատկապէս միզասեռային, վեներ., սիֆիլիսային հիւանդութեան առաւ. ժամը 10—11 և երեկ. ժ. 6—8. Սեմեոնօվսկայա փող., № 18 (Վօրօնցօվի արձան ի մօտ)։ Բժշկի բնակարան Սեմեոնօվսկայա, № 16.

(չ.ու.կ.) 804. 100—29

Լոյս տեսան
Հայոց Ազգագրական Ընկերութեան

I

ՄԱՐԳԱՐԻՏՆԵՐ ՀԱՅ ԲԱՆԱՀԻՒՍՈՒԹԵԱՆ

I էջմիածնի գաւառ

Գինը 1 ր.

II

ՆԻՒԹԵՐ ՀԱՅ ՄԵԼԻՔՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

I Դիզակի մելիքութիւններ

Գինը 25 կ.։

Դիմել՝ Армянскому Этнографическому О-ву Тифлисъ.

1139. 3—1

ՑԱՆԿԱՆՈՒՄ ԵՄ

Ձեռնադրվել ծխական ՔԱՀԱՆԱՅ որևէ հայկական գիւղի վրայ։ Ունեմ ըստ ծխ. կանոն. 59-րդ յօդ. ուսման վկայականներ։ Դիմել՝ Սեան, գիւղ Արշակ Տովմասեանին։

1138. 2—2

ԲԺԻՇԿ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Մասնագէտ սիֆիլիս, (Սալվարսան 606 և 914-ով) միզասեռական, վեներական և կաշուի հիւանդութիւնների։ Էլեկտրաբուժութիւն։

Ընդունե- ($12^1/_2$—3 ժ. ցերեկվայ։
լութիւնը (5—7 ժ. երեկոյեան։
ամեն օր (Կանանց համար՝ 2—3 ժ. ցեր.։

Սօլօլակ, Բեբուտօվսկայա, № 33 (անկիւն Պասկէվիչա փող.), տելէֆօն 11—75.

(չ. կ) 785. 100—29

ТРЕБУЙТЕ ВЕЗДѢ „ОДОБРИНЪ"
Только МИХАИЛА ЛЕБЕДЕВА
Съ надписью „Этикетъ утвержденъ правит.".

Главный складъ: Кавказскаго Т-во Торговли Аптекар. Товарами—Тифлисъ, Баку, Батумъ

(կ.) 177. 0—37

ՀՐԱՒԷՐ

Ս. Մինաս եկեղեցու բոլոր չափահաս ծխականները՝ կիրակի, ամսիս 8-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին, ԵՐԿՐՈՐԴ ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ անգամ հրաւիրվում են յիշեալ եկեղեցի ընդհանուր ժողովի՝ ընտրելու քահանայացու հանգուցեալ Սարգիս ա.-ք. Իգիթխանցի փոխարէն։

Գործակալ՝ Ղեւոնդ ք. Մամիկոնեանց

1144. 1—1

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

„ԾԻԾԱՂԻ ՏԿՃՈՐ"

Անեկդօտների և սրախօսութիւնների ու Մօլլա Նասրէդդինի ընտիր առակների ժողովածու։ Գրքի երեսին այս նկարը մեծ գրքով։ Գինն է 20 կօպ.։ Դիմել Թիֆլիսի հայ գրավաճառներին և կազմողին՝ Тифлисъ, Семеновская ул. № 9. А. Г. Есаянцу. Գրքի գինը և ճանապարհի ծախսը 9 կօպ. մարկաներով ուղարկել առաջուց։ Գումարով ուզողներին 100 հատը կէս գնով, այսինքն 50% զեղչ. 50 հատին 40% զեղչ. 25 հատին 30% զեղչ։ Ճանապարհածախսը գնողի վրայ։ Գումարով ուզողները պէտք է դրկեն կանխավճար, մնացեալը վերադիր վճարով։

(օ.մ.) 1047. 20—10

ԱՄՍԱԿԱՆ 100 ՌՈՒԲԼԻ ԱՊԱՀՈՎՎԱԾ ԱՇԽԱՏԱՎԱՐՁ

կարող է ստանալ իւրաքանչիւր տղամարդ կամ կին՝ աշխատելով յարմար կերպով իր ընտանիքում։ Հեռաւորութիւնը խոչընդոտ չէ լինում։ պայմանները ուղարկում ենք ձրի։ 1-ое Западное Т-во Вязальныхъ издѣлій. Варшава, Капуцинская 13—7.

(կ.) (В. 53362) 0—10

ՄՕՍԿՎԱ ԳՆԱՑՈՂՆԵՐԻՆ

ՍՏԱՐՕ-ՎԱՐՎԱՐԻՆՍԿՕԷ ՊՕԴՎՕՐԻԷՆ, Մօսկվա, Վարվարկա, № 7, գտնվում է քաղաքի առեւտրական մասի կենտրոնում, տրամվայի հաղորդակցութեան շրջանում, թատրոններին և Կրեմլին մօտ։ Նօմէրները վերանորոգված են և ունեն բոլոր յարմարութիւնները. լիֆտ, էլեկտրական լուսաւորութիւն, վաննաներ, տելէֆօններ, փօշտմաքրէններ։ Առանձին ուշադրութիւն է դարձվում մաքրութեան և ծառաների վայելուչ լինելու վերաբերեալ։

Գները՝ 1 Ր. 25 Կ.-ԻՑ մինչև 5 Ր.

կ. (M. 502363) 3—2

ԲԱՑՎԱԾ Է 1914 ԹՒԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՀՈՎԻՏ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

շաբաթաթերթի

հրատարակ. IX տարի

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ	Տարեկան	4 ր. —
	Կէս տարվան	2 ր. 50 կ.
	Ամսական	— 50 կ.

Արտասահման տարեկան՝ 12 ֆր., կէս տարվան՝ 7 ֆր.։

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Խմբագրութեան հասցէն՝ Редакція армянскаго журнала «ОВИТЪ», Тифлисъ. Արտասահմանից՝ Rédaction du journal arménien «HOVIT», Tiflis (Caucase, Russie).

1135. 10—2

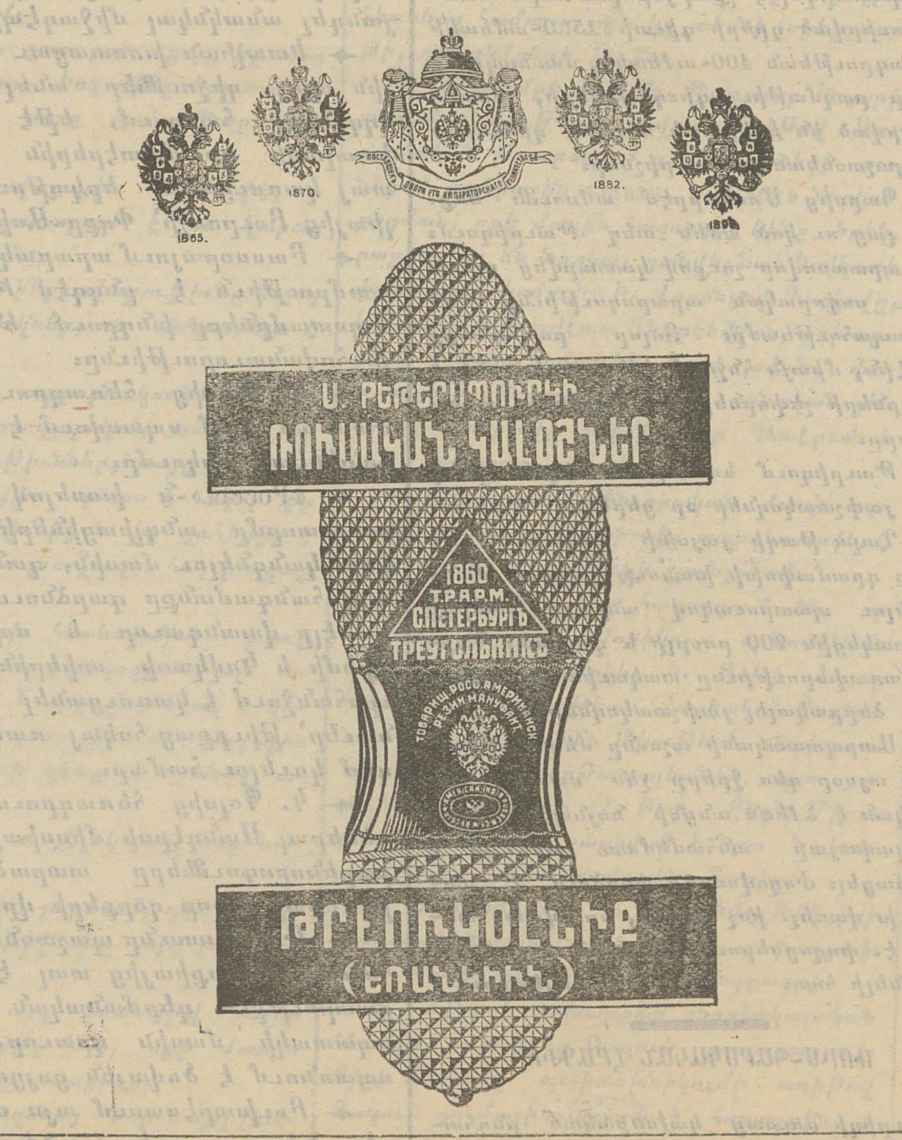

352. 0—18 (կ.չ.)

ԿԱՐՍ-ԴԱՐԻՒՍ

ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՕՇ

ՍԱՄՈՒԷԼԻ ԿԱՐԾԻՔԸ.

Эта небольшая книжка является типичнымъ литературнымъ произведеніемъ новаго теченія въ армянской беллетристикѣ.

„ЕРВАНДЪ ГОШЪ" напоминаетъ собою романъ Арцыбашева—„САНИНЪ", но мало нашумѣвшій въ свое время. Оба романа имѣютъ между собою большое сходсто и много общихъ чертъ въ смыслѣ соціальнаго міровоззрѣнія главныхъ дѣйствующихъ лицъ, и оба они являются продуктомъ тождественныхъ соціальныхъ условій.

Оба произведенія появились въ свѣтъ почти одновременно, въ смыслѣ характеристики общественной среды, хотя романъ Арцыбашева опередилъ „ЕРВАНДЪ ГОШЪ" на 3—4 года.

Соціальныя условія, создавшія въ русской литературѣ романъ Арцыбашева, а въ армянской литературѣ—„ЕРВАНДЪ ГОШЪ", является общими, характеризующими общественную жизнь страны и одинаково воздѣйствовавшими на обѣ литературы.

Романъ этотъ носитъ лишь нѣкоторое непосредственное вліяніе „САНИНА", но онъ свободенъ отъ его эротическаго кошмара, и является вполнѣ оригинальнымъ, чуть ли не первымъ произведеніемъ характеризующимъ новое содержаніе современной армянской беллетристики.

Такимъ образомъ, въ лицѣ ЕРВАНДЪ ГОША, въ армянской литературѣ изображается новый современный типъ интеллигенціи.

Нынѣ же, когда изсякли общественныя тенденціи и жизнь влилась въ форму общественнаго уклада, нѣтъ больше въ ней общественной интеллигенціи, въ ней теперь господствуетъ индивидуалистическая интеллигенція, и въ новой армянской беллетристикѣ, первымъ образцомъ которой служитъ „ЕРВАНДЪ ГОШЪ",—совершенно отсутствуетъ эта общественная интеллигенція, и на смѣну ея открыто и властно выступаетъ индивидуалистическая интеллигенція. (Մի կտոր „Баку" թերթի մի ընդարձակ յօդուածից)։

Գիրքը վաճառվում է Թիֆլիսի և Բաքուի յայտնի գրավաճառների մօտ։ ԳԻՆԸ 50 ԿՈՊ.։

(կ.) 1123. 2—2

Առեւտրի եւ Արդիւնաբեր. Մինիստ. իրաւասութեան ներքոյ գտնվող

ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
—(ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ)—

Ր. Ջ. ՌՕՄԱՆԵԱՆԻ

(Հիմնված 1908 թ.)

Թիֆլիս, Չէրքէզօվսկայա փողոց (Աճառեան), № 47, տրամվ. կայ. մօտ, III Հաշտարար Դատար. մօտիկ։

Դասընթացները 5-ամսեայ, ամենօրեայ պարապմունքներով։

Պարապմունքների սկիզբը յունվարի 2-ից 1914 թ.

Դասընթացքներում պատրաստվում են երկսեռ անձեր արդիւնաբերական և ֆինանսական հիմնարկութիւնների համար. ուսանգվում է առեւտրական մասնագիտութիւն հաշւապահական և առևտր. գիտուլժ. վերաբերեալ։ Հաշւապահութեան և թղթակցութիւնների վերաբերեալ գործնական պարապմունքները տեղի ունեն դասընթացքների կից յատուկ գրասենեակում՝ մայրաքաղաքների կուրսերի օրինակով, պարզորոշ, բէալ կեանքից առնված նիւթերով (առեւտր. դօկումէնտներով և այլ ձեւերով) և բարդ ձեռնարկութիւնների՝ ինչպէս ընդհանուր-առեւտրական, նոյնպէս և բանկային հաշւապահութեան միամսեայ պարտադիր վարումով։ Պարտադիր առարկաներն են. 1) ա. Հաշւապահութիւն—պարզ, իտալական (կրկնակի), գերմ., ամերիկ., ֆրանս., անգլ., կամէրալնի և ռուս. երրեակ (ամեն մի սիստէմն անցնվում է գործն. աշխատանքի օրինակներով), բ. Հաշւապահութիւն—ընդհ.-առևտր., ֆաբրիկային, գործարանային, բանկային, փոխատու-խնայող. և վարկային ընկ., նաւթարդիւնաբեր., նաւթ-գործար. և ապահովագր.: ՀԱՇՒԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ՆԱՐՏԱՑԻՆ ՍԻՍՏԷՄ: 2) Առեւտրական թւաբանութիւն: 3) Առեւտրական իրաւունք: 4) Մուրհակային իրաւունք: 5) Առեւտր. թղթակցութիւն (տեսական և գործն.): 6) Թւաբան. համրիչի վրա (առևտր. և մաթեմատ. գործող. համրիչի վրա նորագոյն հեշտ ձևով): 7) Գեղագրութիւն (ուղղումն և վերամշակումն ամենավատ ձեռագրի): Ոչ-պարտադիր առարկաներ. 8) Քաղաքատնտեսութիւն: 9) Սղագրութիւն: 10) Ռէմինգտօնի վրա գրել: 11) Ռուսաց լեզու: 12) Թւաբանութիւն: Դասատուներ են հրաւիրված մասնագէտներ բարձրագոյն համալս. կրթութեամբ: Ունկնդիրների և ունկնդրուհիների ընդունելութիւնները ամեն օր կուրսերի գրասենեակում, առ. ժ. 10-ից մինչև ցեր. ժամը 3-ը և երեկ. ժ. 5—8-ը: Կանոնադրութիւնը և ծրագիրը ուղարկվում են ձրիաբար։

(օ.մ.) 1110. 0—4

Նոր լոյս տեսաւ

Ժողովրդական ընթերցանութեան համար շատ հետաքրքրական նիւթ

„ԻՆՉՊԷՍ ՍՏԵՂԾՎԵՑ ԱՇԽԱՐՀԸ"

Գրքոյկը։ Գինը 10 կ. — Դր. Մ. Խոստիկեանի կազմած

(օ. մ.) 1115. 5—4

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный